

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Vstup dítěte do mateřské školy

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Alena Váchová

Vypracovala:

Markéta Čarková

České Budějovice 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 31. 3. 2012

.....

podpis

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce, paní PaedDr. Aleně Váchová, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT:

Tato bakalářská práce se zabývá vstupem dítěte do mateřské školy a možnými adaptačními problémy. Teoretická část je zaměřena na dítě zahajující docházku do mateřské školy, mapuje různé druhy mateřských škol u nás, ukazuje, jak probíhá adaptace dítěte na mateřskou školu a upozorňuje na nejčastější problémy, které při ní mohou nastat. Praktická část se zabývá výzkumným šetřením, na jehož základě upozorňuje na možná úskalí adaptačního procesu dětí vstupujících do mateřské školy. Ten je hodnocen z pohledu rodičů, předškolních pedagogů i dětí.

KLÍČOVÁ SLOVA: mateřská škola, předškolní dítě, rodina, zralost, adaptace v mateřské škole

ABSTRACT:

This bachelor thesis deals with child's entry into kindergarten and possible adaption problems. The theoretical part is focused on a beginning of child's attendance to kindergarten, describing different kinds of kindergarten in this country, shows, how child's adaptation to kindergarten is going and highlights the most common issues, which may occur. The practical part is engaged in the research survey, under which highlights potential difficulties of the adaptation process of children entering kindergarten. That is evaluated from the parents view, preschool teachers and children.

KEYWORDS: kindergarten, preschool child, family, maturity, adaptation in the kindergarten

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 SOUČASNÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA	8
1.1 Cesta k současné mateřské škole	8
1.2 Mateřská škola u nás po roce 1989.....	10
2 JAK VYBRAT MATEŘSKOU ŠKOLU	12
2.1 Státní nebo soukromá	12
2.2 Alternativní programy v mateřských školách.....	13
2.2.1 Waldorfská mateřská škola	13
2.2.2 Mateřská škola Marie Montessori.....	13
2.2.3 Mateřská škola s programem podpory zdraví	14
2.2.4 Další alternativní programy mateřských škol.....	14
2.2.5 Speciální mateřské školy.....	15
2.3 Personální obsazení mateřské školy	15
2.4 Osobní dojem a reference ostatních	16
3 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY	17
3.1 Kurikulum	17
3.1.1 Kurikulární dokumenty	17
4 ZRALOST DÍTĚTE PRO MATEŘSKOU ŠKOLU.....	19
5 ADAPTACE	20
5.1 Změny v životě dítěte	20
5.2 Průběh adaptace.....	20
5.3 Faktory úspěšné adaptace	21
5.3.1 Kvalita rodinného prostředí dítěte.....	21
5.3.2 Bezpečné prostředí	22
5.3.3 Přístup rodiny a mateřské školy	24
5.4 Ukončení adaptace	25
5.5 Adaptační problémy.....	26
5.5.1 Ranní pláč	26
5.5.2 Psychosomatické problémy.....	27
5.5.3 Malý tyran.....	27
6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	29

6.1 Metodologie	29
6.1.1 Cíl výzkumu.....	29
6.1.2 Použité metody.....	29
6.1.3 Předpoklady	30
6.2 Rodiče dětí z mateřských škol	31
6.2.1 Všeobecné otázky adaptace.....	31
6.2.2 Rozdíly v adaptaci chlapců a dívek.....	41
6.2.3 Rozdíly v adaptaci při zohlednění pořadí narození dítěte v rodině.....	44
6.2.4 Rozdíly v adaptaci při zohlednění psychického stavu rodičů	48
6.2.5 Rozdíly v adaptaci při zohlednění přítomnosti rodičů s dětmi při adaptaci.....	50
6.3 Učitelky z mateřských škol	53
6.4 Děti z mateřské školy	56
6.5 Shrnutí výzkumného šetření	59
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÝCH A CITOVANÝCH ZDROJŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH	64

ÚVOD

„Všechno, co opravdu potřebuji znát o tom, jak žít, co dělat a jak vůbec být, jsem se naučil v mateřské škole. Moudrost na mě nečekala na vrcholu hory zvané postgraduál, ale na pískovišti mateřské školy.“ Robert Fulghum

Tématem mé bakalářské práce je vstup dítěte do mateřské školy. Toto téma se mě týká jak z profesního hlediska (pracuji jako učitelka v mateřské škole), tak z hlediska osobního, protože letos v září nastupovala má druhá dcera do mateřské školy. A úvodní citát ukazuje, že mateřské škole je třeba přikládat patřičnou vážnost.

Narození potomka, obzvláště prvorozeného, obrátí zpravidla život rodiny naruby. Ze dvou lidí, kteří dosud žili sami za sebe, se stávají rodiče zodpovědní za další život, za život svého dítěte. Většina rodičů touží ze svého dítěte vychovat dobrého člověka. A v tomto „vychovávání“ má rodičům jako první instituce pomoci právě mateřská škola. Když se řekne mateřská škola, mnozí rodiče si vybaví své rané dětství a zážitky ze školky a někdy vůbec netuší, že současná mateřská škola se té z jejich dětství podobá opravdu jenom vzdáleně.

Nástup dítěte do mateřské školy je velikým mezníkem jak pro dítě samotné, tak i pro jeho rodiče, kteří svěřují, mnohdy úplně poprvé, své dítě do péče někomu „cizímu“. A samozřejmě si přejí, aby dítě v prostředí mateřské školy bylo šťastné a spokojené.

Předškolní vzdělávání má dítěti nabídnout láskyplné, vstřícné a respektující prostředí, ve kterém se může cítit bezpečně. Smyslem a cílem dnešních mateřských škol, by neměla být pouze příprava dítěte na základní školu, mateřská škola by měla být místem, kde se dítě cítí dobře a kam se těší, měla by být místem, kde je možná naposled v životě na všechno čas. Čas se zastavit, popovídat si, pohrát si, čas být spolu.

Cílem mé práce je poskytnout rodičům informace, které by jim mohly usnadnit výběr mateřské školy, popsat, jak to v dnešní mateřské škole vypadá, a hlavně upozornit na možné adaptační problémy, které mohou při nástupu do mateřské školy u jejich dítěte nastat.

1 SOUČASNÁ MATEŘSKÁ ŠKOLA

„Současní rodiče se někdy nemohou vyznat v tom, jak děti vychovávat a zdravě rozvíjet – přemíra svobody, která je proklamovaná směrem k vývoji silné osobnosti, spíše děti znejišťuje a neurotizuje, snaha o výkon v předškolním věku zase omezuje vývoj zdravé osobnosti.“ (Těthalová, 2008)

Jak vlastně vypadá současná mateřská škola? V čem se liší od mateřské školy, do které chodili rodiče dětí, které ji navštěvují dnes? Dnes, na rozdíl od minulosti, se klade důraz hlavně na individuální přístup k dítěti a také je dnes v mateřské škole, kromě rozvíjení kognitivní stránky, mnohem větší prostor pro hru a sociální rozvoj.

1.1 Cesta k současné mateřské škole

Kdy vznikly mateřské školy? Myšlenka mateřských škol je stará asi 200 let. Původně to byly spíše „hlídárny“, jejich hlavním úkolem byl dozor, zaopatření dětí a ochrana jejich zdraví. Na to, jak zde dítě tráví čas, se hledělo až v druhé řadě. (Kern, 2006)

Význam opatroven překročil jako první Fridrich Frobel, který je zakladatelem německých mateřských škol (Kindergarten), které již byly vzdělávacími institucemi. Frobel kladl důraz na dětskou hru a její význam při přípravě na školní práci, vypracoval pro děti celou soustavu zaměstnání a vymyslel pro ně také speciální hračky (pomůcky), tzv. Froblovy dárky, pomocí kterých děti rozvíjel a vzdělával. Podle vzoru Froblovy Kindergarten začaly vznikat mateřské školy po celé Evropě i v USA. (Kujal, 1965)

Také Maria Montessori významně přispěla k rozvoji předškolní výchovy. Původně se zabývala rozvojem duševně opožděných dětí, později se zaměřila na výchovu normálních předškolních dětí. Hlavní cíl viděla v sebevzdělávání dítěte metodou pokusu a omylu, učitele pasovala do role přihlížitele. Koncepce Marie Montessori se stala známou nejen po celé Itálii, ale využívali ji i v celé Evropě. (Kujal, 1965)

U nás byl průkopníkem v předškolním vzdělávání Jan Svoboda, který založil první opatrovnu u nás, tato opatrovna Na Hrádku byla rovněž institucí vzdělávací,

Svoboda zde mimo jiné vyučoval trivium, protože chtěl, aby děti dostaly základ vzdělání v mateřském jazyce dříve, než nastoupí do školy, která v tu dobu byla německá. (Kujal, 1967)

Zrovna tak naše první mateřská škola U Svatého Jakuba, byla institucí vzdělávací a byla jí přikládána patřičná vážnost. Učitelky byly pečlivě vybírány a před nástupem musely absolvovat tříměsíční hospitaci v opatrovně Na Hrádku, následně pak byly posílány do Francie, kde se inspirovaly stáží ve francouzských opatrovnách, teprve potom mohly nastoupit, jako profesionální učitelky mateřské školy Na Hrádku. Mateřská škola vycházela nejen z francouzské koncepce, inspirovala se také Froblem a Svobodou. V roce 1872 bylo zákonem zakázáno vyučovat v mateřských školách trivium. Naopak byla podporována nápodoba, tvořivost, tělesné hry, zpěv, zahradničení. (Opravilová, 2008a).

Na počátku 20. století odstartovala Ellen Keyová dílem „Století dítěte“ světové reformní hnutí, které kladlo důraz na „obrat k dítěti“. U nás jej propagovaly hlavně Ida Jarníková a Anna Sussová, které požadovaly změnu organizace mateřské školy. Chtěly ji přiblížit spíše rodinnému prostředí s možností volné hry, na rozdíl od koncepce školní, kterou měla doposud.

Po 2. světové válce se již přes veškerou snahu, nepodařilo navázat na reformní úsilí. Mateřská škola se v této době inspirovala sovětskou pedagogikou, úplně vymizel individuální přístup k dítěti ve smyslu respektování jeho individuality, požadavky na vzdělání byly jednotné, všechny děti byly vzdělávány stejně. Opravilová (1998b) označuje 70. léta minulého století jako léta intelektualizace mateřské školy. Tato doba přináší přecenění vývojových možností dětí a zdůrazňuje snahu ovlivnit a urychlit vývoj dítěte. Byl kladen důraz hlavně na racionální poznání a zcela vytlačil prožívání dítěte, které je z hlediska vývoje pro předškolní dítě nesmírně důležité. Učitelky na základních školách si v této době stěžovaly, že jim do prvních tříd přicházely „nevyhrané“ děti, kterým byl násilně potlačen přirozený vývoj v předškolním období a nahrazen tak předčasným „dospěním“ dítěte.

1.2 Mateřská škola u nás po roce 1989

Současná mateřská škola je orientovaná především na dítě, jeho individuální potřeby, jak vzdělávací, tak citové a sociální. Také je více otevřena rodinám a dává prostor alternativním směrům. Po roce 1989 se mateřské školy zaměřily v přístupu k dětem na rozvoj každé individuální osobnosti a současně také na vztahy dětí ve skupině. Mateřská škola je prakticky jediné místo, kde se dítě může tímto způsobem rozvíjet, protože dnešní rodiny jsou malé, s malým počtem sourozenců a je nemyslitelné, aby si děti předškolního věku nacházely samy skupinu vrstevníků. Docházka do mateřské školy je něco úplně jiného, než když se dítě jednou za čas setká s jinými dětmi z širší rodiny, nebo při návštěvě mateřských center a dětských koutků. Návštěva mateřských center nebo dětských koutků ani nemůže dítěti dát tolik jako mateřská škola. (Kotátková, 2008)

Rendlová (1995) vidí hlavní smysl dnešní předškolní výchovy v poskytování dostatečného množství podnětů, které mohou všestranně rozvíjet osobnost dítěte a podporovat přirozený zájem dítěte získávat nové poznatky. RVP PV navíc chápe předškolní vzdělávání jako doplnění rodinné výchovy a klade si za cíl nejenom komplexní rozvoj dítěte, záleží mu také na tom, aby se dítě cítilo v mateřské škole šťastné.

Práce pedagogů v dnešních mateřských školách se zaměřuje hlavně na:

- rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
 - rozvoj dítěte po stránce fyzické, psychické a sociální
 - doplňování rodinné výchovy
 - maximální podporování individuálních a rozvojových možností dětí

- osvojení základů hodnot, na nichž by měla být založena naše společnost
 - naučit děti ctít pravidla

- získání osobní samostatnosti dítěte
 - osvojení základů sebeobsluhy
 - podporování samostatného jednání a uvažování

(RVP PV, 2004)

Předškolní vzdělávání je veřejnou službou a organizuje se pro děti ve věku od tří (dvou) do šesti (sedmi) let. Dnes místo jednotné školy u nás funguje alternativa, školy mohou v rámci státního kurikula volit vlastní cesty k jeho naplnění. Mateřská škola se organizačně dělí na třídy, které mohou být věkově homogenní, či věkově heterogenní. Do tříd mateřských škol, je možno začleňovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami a vytvářet tak třídy integrované. (RVP PV, 2004, str. 7).

2 JAK VYBRAT MATEŘSKOU ŠKOLU

Pokud se rodiče rozhodnou umístit dítě do mateřské školy, měli by se jejím výběrem začít zabývat minimálně rok před nástupem dítěte do mateřské školy.

Rodiče by si měli uvědomit, co od mateřské školy očekávají a kolik času a peněz jsou ochotni investovat. Dříve se vybíralo podle bydliště, dnes by se rodiče měli zajímat hlavně o vzdělávací nabídku dané mateřské školy. Školní vzdělávací programy si mateřské školy zpracovávají samy podle závazného Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Školní vzdělávací program je veřejným dokumentem, proto je dobré se s ním před výběrem školy seznámit. Z jeho obsahu se dá zjistit mimo jiné filozofie mateřské školy, denní režim, doplňkové aktivity, organizace, provozní doba, aj. Přestože se dnes s většinou mateřských škol můžeme seznámit na internetu, kde se prezentují, je dobré si konkrétní školku dojit prohlédnout osobně. Rodiče se pak mohou řídit i skutečností, zda je jim takováto návštěva umožněna a dát na vlastní dojem z návštěvy.

2.1 Státní nebo soukromá

Státní mateřské školy jsou zřizovány obcí jako instituce s celodenní péčí. Školné se v nich pohybuje kolem 500 korun měsíčně, stravné kolem 30 korun za den. V případě soukromých škol je třeba počítat s několikanásobně vyššími poplatky. Měsíční náklady na pobyt dítěte ve školce se zde pohybují od 2 500 do 25 000 korun a v této částce ještě většinou nebývá zahrnut poplatek za stravu. (www.uzlicek.cz)

Je na rodičích aby zvážili, kolik mohou a chtějí do svého dítěte investovat. Není přitom pravidlem, že soukromá školka je lepší než státní, rodiče se však mnohdy pro soukromou školku rozhodnou z důvodu nepřijetí jejich dítěte do školky státní, které v současné době svou kapacitou nestačí poptávce.

2.2 Alternativní programy v mateřských školách

Alternativní programy vznikly jako různé cesty k naplňování reformního hnutí ve dvacátých a třicátých letech 20. století, u nás znovu ožívají po roce 1989. Vznikají i nové moderní alternativy, které nejenom, že využívají řadu prvků z reformního hnutí, ale také řeší i současné společenské problémy. (Bečvářová, 2003)

2.2.1 Waldorfská mateřská škola

Základem Waldorfské pedagogiky je antroposofie. Zabývá se především duševním a duchovním rozvojem a rozvíjením individuálního nadání. Krom rozvíjení intelektu dětí, klade důraz také na rozvoj citů, estetických postojů a pracovních návyků. Důležité je především to, co dítě prožívá. Tvořivost dítěte podporují hlavně kvalitou prostředí, které má dítě směřovat k vlastnímu svobodnému jednání. (Bečvářová, 2003)

Waldorfská mateřská škola je typická také tím, že se zde hodně používají přírodní materiály (technické hračky zde vůbec nemají), místo plastelíny modelují z vosku, používají speciální barvy, pečou chléb, atd. Důraz kladou také na plynulý rytmus každého dne a dbají i na zakotvení ročního rytmu, pomocí opakujících se slavností. Velká váha je přikládána také rodičům, kteří se často spoluúčastní dění v mateřské škole.

2.2.2 Mateřská škola Marie Montessori

Mateřská škola Marie Montessori pomáhá dítěti rozvinout se na základě samostatnosti a vlastní činnosti ve svobodnou osobnost. Důraz klade na přirozený vývoj dítěte a využití jeho vlastních sil, nepotlačuje jeho rozvoj přílišným vedením. Respektuje svobodnou volbu dítěte, vlastní iniciativu a akceptuje vlastní tempo dítěte. (Koťátková, 2008)

Za důležité považuje připravené prostředí s nabídkou promyšlených pomůcek pro rozumový rozvoj a názorné ukázky zacházení s nimi. Každé dítě zde má svůj vlastní

prostor (kobereček), do kterého nikdo jiný nesmí, tam pracuje, má možnost si samo vybírat pomůcky (které jsou zde vždy od každého druhu jeden kus) a učí se metodou pokus a omyl.

2.2.3 Mateřská škola s programem podpory zdraví

Mateřská škola s tímto programem pokládá za důležité zdravé tělo. Toho se snaží dosáhnout mimo jiné bezpečným sociálním prostředím, zdravou stravou, věkově smíšenými třídami, rytmickým řádem dne a života, partnerskými vztahy s rodiči dětí a tělesnou pohodou, volným pohybem a spontánní hrou. (Havlíková, 2000)

Ve zdravé mateřské škole se klade důraz hlavně na celostní pojetí zdraví, respektování potřeb a individuálních zvláštností dětí, spontánní hru, tělesnou pohodu a volný pohyb, zdravou výživu, podporu sebedůvěry, důvěru a spolupráci, rytmický řád, pohodové prostředí, úctu ke zdraví, prožitkové učení, společenství školy a rodiny, spoluúčast při řízení, spolupráci s obcí a zdravý přechod dítěte do základní školy. (Kopřiva, 1996)

2.2.4 Další alternativní programy mateřských škol

Mezi další alternativy patří také program **Začít spolu**. Mateřská škola s tímto programem si klade za cíl vytvořit takové prostředí, jehož základem budou centra aktivit, ze kterých si dítě svobodně vybírá, a která mu umožňují samostatně, tvořivě a kooperativně pracovat. Důležitým cílem je dosáhnout samostatnosti dětí. Je zde také kladen nemalý důraz na spolupráci rodin, které se mohou podílet, dle svých zájmů a možností na spolupráci při aktivitách ve škole a to i v pedagogickém procesu, vytváří tak podmínky pro neformální setkávání školy a rodiny. (Kořátková, 2008)

Další možnou alternativou je **Daltonský plán**, který není uceleným systémem, jde spíše jen o organizační rámeček, jehož základním principem je svoboda, sebeorganizace a spolupráce. Děti mají možnost volby, kdy a jakou činnost budou provádět. (Bečvářová, 2003 str. 22)

2.2.5 Speciální mateřské školy

Rámcové cíle a záměry předškolního vzdělávání jsou společné pro vzdělávání všech dětí. Při vzdělávání dětí se specifickými vzdělávacími potřebami je třeba přizpůsobit jejich naplňování tak, aby maximálně vyhovělo těmto dětem, jejich potřebám a možnostem. Je třeba vytvořit optimální podmínky k rozvoji osobnosti každého dítěte. (RVP PV, 2005, str. 36).

Je třeba zdůraznit, že v dnešní době je trendem integrace, a proto není nutné se v případě postiženého dítěte automaticky rozhodnout pro speciální mateřskou školu. Dost dobře dnes fungují i již zmiňované integrace, tedy začlenění handicapovaného dítěte do kolektivu klasické mateřské školy. Je však nutné zvážit co bude pro dítě přínosnější.

2.3 Personální obsazení mateřské školy

V neposlední řadě by mělo rodiče zajímat personální obsazení mateřské školy a to hlavně učitelky, které v jimi vybrané mateřské škole působí. Proto je dobré si vybranou školu dojít prohlédnout osobně a zcela určitě dát na svůj osobní dojem. Při návštěvě mateřské školy by měli pozorovat nejen chování učitelek k nim a jejich dítěti, ale hlavně chování učitelek k ostatním dětem. Hodně také napoví atmosféra třídy. Cítí se zde děti v pohodě?

„Základ učitelky tkví v důvěře v děti, ve víře v to, že žádné dítě se ráno neprobouzí s myšlenkou na to, co komu dnes vyvede, koho naštvě, či rozčílí. Každé dítě si naopak ve skrytu duše přeje prožít krásný den, a pokud se mu to nedaří, není to obvykle jeho chyba, ale důsledek problému, který způsobili dospělí okolo něho. Pokud učitelka vnímá dítě jako zlé a zlomyslné, měla by se rozmyslet, má-li toto povolání nadále vykonávat.“ (Svobodová, Švejdová, 2011)

2.4 Osobní dojem a reference ostatních

Dát na osobní dojem, či nikoli? Zcela jistě ano. Rodiče by si měli vybranou mateřskou školu pořádně prohlédnout a řídit se pocity z této návštěvy. A **čeho si** při prohlídce školy **všímat**?

- **Profilu učitelek** – Učitelka, na rozdíl od rodiče, který je dítěti přirozeným vychovatelem a spolu s dítětem vytváří domov, by měla být odborně vybaveným, profesionálně zdatným, kompetentním, vůdčím aktérem školní edukace dítěte. Rodiče by si měli všimnout hlavně přístupu učitelky k dětem. Její přístup by neměl být mocenský, ale spíše respektující. (Helus 2009, str. 261)
- **Prostředí mateřské školy** – Jaké je vybavení tříd? Disponuje mateřská škola dostatečně vybavenou zahradou? Je dětmi využívána? Jak mateřská škola působí jako celek? Pokud se zde cítí příjemně rodič, dá se předpokládat, že se zde bude cítit v bezpečí i dítě.
- **Organizačních podmínek** – Kolik je dětí ve třídě? Jsou třídy věkově homogenní, nebo heterogenní? Podle jakého kritéria jsou děti do tříd zařazovány? Jaká je provozní doba mateřské školy?
- **Obsahu vzdělávání** - Jaký je vzdělávací obsah ve školním či třídním programu? Nabízí škola nějaké nadstandardní aktivity? Zajišťuje mateřská škola logopedickou péči?
- **Referencí** - Neméně důležité jsou pocity rodičů, jejichž děti již vybranou mateřskou školu navštěvují. Proto je dobré se ptát, jak jsou se školou spokojeni, co se jim líbí, jaké mají výhrady, případně co jim vadí.

3 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY

3.1 Kurikulum

Co je to vlastně kurikulum? Chápání pojmu není zcela jednotné. Nejčastěji je považováno za vzdělávací program nebo obsah vzdělávání, ale Průcha (1995, str.106) ho definuje jako „obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících“. Opravilová (1998a, str.12) vychází z jeho původního významu (běh) a charakterizuje kurikulum z pedagogického hlediska jako „pohyb, který doprovází vývoj dítěte“, jako cestu, „která vede k záměrnému získávání zkušeností dítěte ... a zahrnuje v sobě procesy, prostředky i podmínky k dosažení cíle“, ale i jeho následnou realizaci a hodnocení.

3.1.1 Kurikulární dokumenty

Tyto dokumenty jsou vytvářeny na státní a školní úrovni. Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání a Rámcové vzdělávací programy. V Národním programu vzdělávání jsou obsaženy požadavky na vzdělání jako celku, kdežto Rámcové vzdělávací programy vymezují závazné rámce pro různé etapy vzdělávání (předškolní, základní, střední). Úroveň školní představují Školní vzdělávací programy, podle kterých je uskutečňováno vzdělávání na jednotlivých školách a z nichž potom případně vycházejí Třídní vzdělávací programy. (RVP PV, 2004)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení.“ (RVP PV 2004, str. 6)

RVP PV je základním rámcem, který je třeba akceptovat při tvorbě školních vzdělávacích programů.

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (ŠVP PV) je dokument, který si zpracovává každá mateřská škola sama. Je dokumentem povinným a veřejně přístupným a musí být zpracován v souladu s RVP PV. Zodpovědnost za jeho zpracování nese ředitelka školy, na jeho zpracování by se ovšem měl podílet celý kolektiv zaměstnanců mateřské školy.

ŠVP PV musí obsahovat:

- obecnou charakteristiku školy
- podmínky vzdělávání
- organizaci vzdělávání
- charakteristiku vzdělávacího programu
- vzdělávací obsah
- evaluační systém

(RVP PV 2004, str. 41, 42)

Třídní vzdělávací program

Třídní vzdělávací program vychází ze školního vzdělávacího programu a upravuje si ho každá učitelka individuálně pro svoji třídu, aby v něm zohlednila jak věk dětí, jejich možnosti, zájmy a potřeby tak také formu práce, která jí i dětem vyhovuje. Je připravován většinou průběžně a operativně je dotvářen a upravován. (RVP PV 2004, str. 43) Není povinný, tudíž záleží na každé škole, zda a v jaké formě ho budou realizovat. Při rozhodování musí respektovat povinnost předškolního pedagoga plánovat a evaluovat činnosti. (Váchová in Svobodová, 2010)

4 ZRALOST DÍTĚTE PRO MATEŘSKOU ŠKOLU

Na rozdíl od školní zralosti, která je dostatečně definována, pojem zralost pro mateřskou školu přesně charakterizován nebývá. Školní zralost zmiňuje již Jan Ámos Komenský ve Velké didaktice, podrobně se jí zabývá také Vágnerová (2000, str. 136) která uvádí, že „zrání organismu dítěte, především jeho centrální nervové soustavy, se projevuje změnou celkové reaktivity, zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži“. Definiuje ji i Průcha (1995, str. 225), podle nějž je školní zralost „stav dítěte, který zahrnuje jeho zdravotní, psychickou i sociální způsobilost začít školní docházku“. Co si vlastně představit pod pojmem zralost či připravenost pro mateřskou školu? Kdy je dítě zralé pro vstup do mateřské školy?

Matějček (2005, str. 135) uvádí, že dítě zralé pro mateřskou školu „umí běhat, skákat, jezdit na trojkolce. Dovede zacházet s tužkou, má zájem o knížky a soustředí se na jednoduchá vyprávění.“ Pro nástup do mateřské školy je důležité překlenutí období vzdoru, které spadá do věku kolem dvou let. Tříleté dítě by mělo zvládnout vyjádřit své potřeby a přání, mluvit ve větách a rozumět běžným pokynům. Dítě bývá již vyspělejší jak po pohybové, tak po rozumové stránce, má zájem o dětský kolektiv a poznávání nových věcí. Dítě by v době nástupu do mateřské školy již mělo být bez plen a to i v noci, mělo by se zvládnout samo obléct, umět si umýt a utírat ruce, pít z hrnečku. (Matějček 2005)

„Jesle jsou zařízením pro dospělé a děti samy by je nevymyslely, kdežto mateřská škola je zařízením pro děti a děti by si ji vymyslely, i kdyby v dnešní podobě nebyla,“ uvádí Zdeněk Matějček (1996, str. 47) a tímto „citátem“ dává najevo, že dítě kolem třetího až čtvrtého roku po společnosti druhých dětí vysloveně touží.

Uvedené dovednosti bychom doplnili o následující. Při nástupu do mateřské školy by se dítě mělo umět samostatně najíst, pít z hrnečku, chodit po schodech, mělo by si umět svléct a obléct základní oblečení, mělo by zvládat osobní hygienu (používání toalety, mytí a utírání rukou), mělo by se umět vysmrkat. Dítě by také mělo být schopno uklidit si po sobě hračky, vyjádřit své potřeby a přání a vydržet v mateřské škole bez rodičů.

Pokud se pokusíme o stručné vyjádření, pak za dítě zralé pro mateřskou školu se dá považovat dítě, které je tak fyzicky, sociálně a emočně vyspělé, aby zvládlo pobyt v mateřské škole bez fyzické, či psychické újmy.

5 ADAPTACE

Adaptace je vlastně proces přizpůsobení se (přivyknutí si) na nové prostředí. Průcha (1995, str. 15) ji definuje jako adaptaci sociální = „přizpůsobení se člověka novým sociálním podmínkám“. V tomto případě adaptaci chápeme jako přizpůsobení se dítěte prostředí mateřské školy, jeho přivyknutí si na podmínky zde.

Nástup dítěte do mateřské školy je velmi významnou událostí nejenom pro dítě samotné, ale i pro celou jeho rodinu. Obzvláště rodiče, na rozdíl od dítěte, které většinou přesně netuší, co jej v mateřské škole čeká, si naplno uvědomují vážnost události a bývají plni obav, jak jejich potomek tento důležitý krok ve svém životě zvládne.

5.1 Změny v životě dítěte

Život dítěte se s nástupem do mateřské školy od základů změní. Najednou je nuceno trávit určitou část dne v cizím prostředí, bez rodičů. Obzvláště odloučení od matky bývá pro většinu dětí opravdu stresovou záležitostí. Přestože vědí, že si pro ně maminka přijde, potřebují být o této skutečnosti stále ujišťováni.

Nástup do mateřské školy je náročný pro všechny děti, každé dítě se s ním však vyrovnává jinak. Děti jsou přirozeně konzervativní, proto nerady opouštějí známé a bezpečné rodinné prostředí. Většina dětí se nejprve stáhne do sebe a čerpá ze svých vnitřních zdrojů, mnohdy to proto vypadá, že se dítě lehce vývojově vrátí zpět, po překonání tohoto období většinou opět poskočí dopředu. Dítě potřebuje čas, aby zjistilo, že školka je místo zajímavé, příjemné a hlavně bezpečné. (Vávrová, 2011)

Zahájením docházky do mateřské školy se dítě ocitá ve skupině vrstevníků, se kterými se musí naučit žít.

5.2 Průběh adaptace

Adaptační proces je u každého dítěte jinak dlouhý. Pro úspěšnou adaptaci mohou mnohé udělat rodiče již před nástupem dítěte do školky. Je dobré s dítětem o školce

mluvit, poskytovat mu pravdivé informace o tom, jak to bude ve školce vypadat, nestrašit a nevyhrožovat mu školkou, ale ani školku v očích dítěte zbytečně neidealizovat, protože pak by dítě mohlo být zklamáno. Zkrátka měli by se snažit vytvořit v dítěti co nejrealističtější představu mateřské školy. Je dobré, když rodič před nástupem s dítětem párkrát školku navštíví, mohou pobýt s dětmi na zahradě, přijít se podívat na divadlo, nebo si jenom pohrát do třídy. Dítě má pak v době nástupu do mateřské školy pocit, že vstupuje do známého prostředí a odpadá strach z neznáma.

Niesel, Griebel (2005) dělí adaptační období do třech časových etap:

- **Orientování** (první dny) – V těchto dnech se děti většinou stávají pozorovateli, stojí na okraji a sledují děj ve třídě, činností se zpravidla neúčastní. Nedokáží ještě respektovat pravidla, nejsou schopné se rozdělit o hračku, natož ji někomu půjčit.
- **Snaha o začlenění** (první týdny) – Začíná mizet izolovanost dítěte, děti si začínají hrát a účastnit se činností řízených učitelkou.
- **Přivykání** (první měsíce) – Děti se již zapojují do skupinového dění, nachází si vlastní okruh přátel, vezmou za svá pravidla skupiny, která akceptují, dokáží vyjádřit své požadavky a přání.

5.3 Faktory úspěšné adaptace

5.3.1 Kvalita rodinného prostředí dítěte

Na rozdíl od Matějčka (2005) a Vágnerové (2000), kteří uvádí předškolní věk jako věk dítěte od tří do šesti let, Rendlová (1995) chápe předškolní věk jako věk dítěte již od narození do jeho šesti, případně sedmi let, tedy do doby než nastoupí do základní školy. A protože v našich podmínkách je možnost rodičovské dovolené do tří až čtyř let věku dítěte, tráví většina dětí tento útlý věk (do tří až čtyř let) v rodinném prostředí, které se nejvíce podílí na jejich rozvoji. Pro klidný nástup do mateřské školy má značný vliv právě tento, kvalitně prožitý útlý věk.

V ideálně fungující rodině, začíná být s dítětem počítáno již v prenatálním období. Dítě pak cítí přijetí a lásku rodičů a má dobré předpoklady se správně vyvíjet.

Malé dítě potřebuje asi ze všeho nejvíc kvalitní vztahy v rodině. Jak uvádí Matějček (1994, str. 16) „malé dítě nejvíce potřebuje jistotu ve vztazích ke svým lidem“. Kvalita vztahů se vyvíjí již od kojeneckého období. Kvalitu vztahu vytváří chování nejenom matky, ale i otce. „Cestou k vytváření kvality vztahu je to, že dítě může své blízké využít k získání jistoty, když se ocitne v nejistotě a jeho vlastní zdroje jsou již vyčerpány.“ (Niesel, Griebel, 2005, str. 19)

Niesel, Griebel (2005) **dělí kvalitu vztahu do třech základních skupin:**

- **Spolehlivé pouto** – je takové pouto, při kterém se dítě obrací při znejistění přímo na blízkou osobu, která mu poskytne chápavou náklonnost a účinnou útěchu.
- **Nejistě vyhýbavé pouto** – dítě se v tomto případě neobrací přímo na blízkou osobu, která svým odmítavým postojem dítě odkazuje zpět.
- **Nejistě-ambivalentní pouto** – dítě se obrací na přítomnou blízkou osobu, ale samo nevěří v její spolehlivost. Pochopení se dítěti nedostává a blízká osoba dítě nedokáže dostatečně uklidnit.

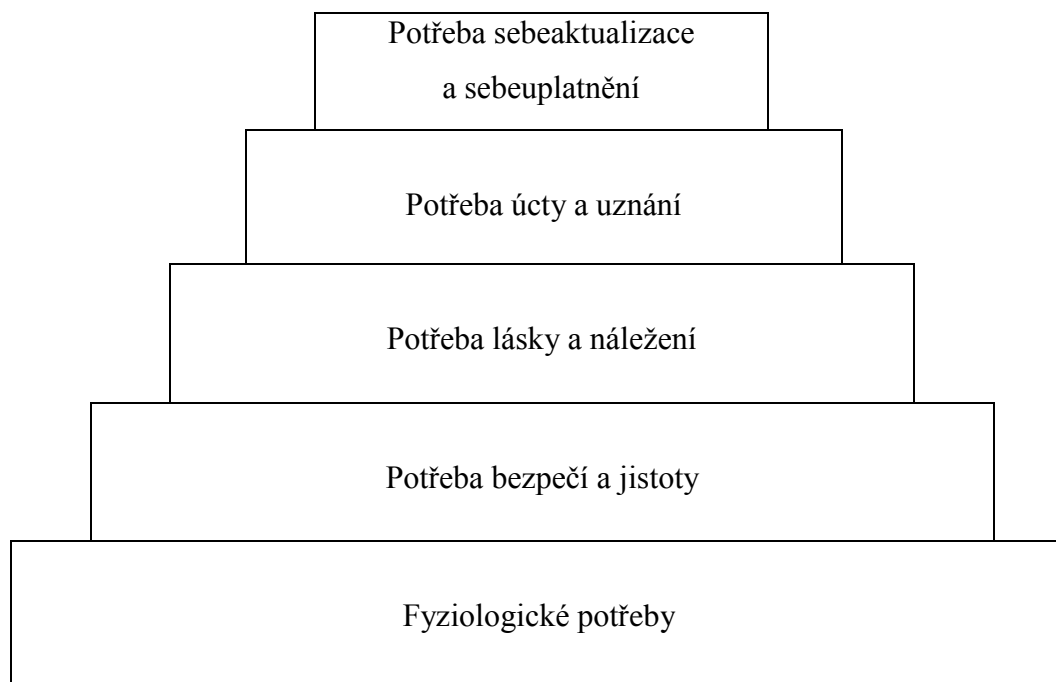
Na tyto skutečnosti upozorňují také další autoři, např. Šulová (2004), nebo Vágnerová (2000).

5.3.2 Bezpečné prostředí

Pro úspěšnou adaptaci dítěte na mateřskou školu je nejdůležitější, aby se dítě cítilo v mateřské škole v bezpečí. Podle teorie amerického psychologa Abrahama Maslowa vytvářejí lidské potřeby pětistupňovou pyramidu, ve které je každé patro vyhrazeno jedné oblasti potřeb. Pokud není naplněno spodní patro, nemůže být podle Maslowa naplněno žádné vyšší patro. Například „nemůže-li si dítě dojít při spaní na záchod, necítí se bezpečně, má strach, že se pomočí, chce domů, touží po ochraně někoho, kdo ho má rád a pomůže mu překonat stresovou situaci.“ (Svobodová, 2010, str. 71)

Nejdůležitějším předpokladem pro úspěšnou adaptaci dítěte na mateřskou školu je naplnění všech pater Maslowovy pyramidy potřeb.

Maslowova pyramida potřeb:

- **Fyziologické potřeby** – První patro bude naplněno, pokud bude postaráno o fyziologické potřeby dítěte. Mateřská škola by měla akceptovat individuální potřeby dětí. Dítě musí mít možnost si kdykoli a bez ptaní (pouze oznámí, kam jde) dojít na záchod. Mateřská škola také musí brát v úvahu individuální potřeby dítěte, co se jídla a spánku týče, ani do jednoho by dítě v mateřské škole nemělo být nuceno.
- **Potřeba bezpečí a jistoty** – Dítě se v mateřské škole potřebuje cítit bezpečně, k tomu mu pomohou hlavně smysluplná pravidla, řád a „bezpečná učitelka“ – taková učitelka, z které dítě cítí jistotu, a na kterou se v případě nejistoty může obrátit.
- **Potřeba lásky a náležitosti** – Dítě potřebuje vědět, že do skupiny patří, že je zde přijímáno, takové jaké je, a že je zde s ním počítáno. Učitelka dává dítěti najevo

svou přízeň úsměvem, očním kontaktem, pohlazením, pěkným slovem, soustředěnou pozorností, atd.

- **Potřeba úcty a uznání** – Úcta jako základ přijetí zahrnuje tři základní aspekty. Zprvce učitelka pečuje o sebeúctu dítěte a nepoškozuje ji, za druhé uznává dítě za rovnoprávné a nepohrdá jím a za třetí považuje dítě za samostatnou bytost, tudíž uznává jeho autonomii. (Cataiová a kol., 1994)
- **Potřeba sebeaktualizace a sebeuplatnění** – Teprve, když jsou naplněna všechna spodní patra pyramidy, může dojít k naplnění tohoto nejvyššího patra. Jak uvádí Kopřiva (2008, str. 201) je poté možno „pochopit sám sebe i druhé, stát se tím, kým se člověk může a má stát, naplnit své možnosti růstu a rozvoje“. Tento rozvoj a růst symbolizuje v mateřské škole právě vzdělávání, ke kterému tedy u dítěte dochází, pouze pokud jsou naplněny potřeby všech spodních pater pyramidy. (Svobodová, 2010) Důležité také je, když dítě vedeme k poznávání sebe sama a k uplatnění toho, co dítě dokáže a rádo dělá.

5.3.3 Přístup rodiny a mateřské školy

Jak už je popsáno výše hlavním úkolem rodiny je připravit dítě na mateřskou školu. S přípravou na mateřskou školu začínáme postupně. Prvním opravdovým kontaktem dítěte se školkou mnohdy bývá zápis, na který dítě s rodičem dorazí. Rodiče mohou k dobré adaptaci svého dítěte významně pomoci. Je dobré dítě na mateřskou školu připravit poskytnutím pravdivých informací o školce a také s dítětem před samotným nástupem školku párkrát navštívit. Rodič by měl být přesvědčen, že mateřská škola je pro dítě tím nejlepším, co mu může nabídnout. Pokud rodič pochybuje, dítě jeho pochyby vycítí a je zmatené. Také vztah k učitelce by se měli rodiče snažit navázat na základě důvěry. Rodič by měl vědět, že svěruje svého potomka profesionálce, která bude vždy jednat v zájmu dětí.

Mateřská škola může rodičům v leccems pomoci. Zvláště v prvních dnech a týdnech, které zde dítě tráví, by učitelky měly podávat rodičům celistvé informace,

týkající se jejich dítěte. Je důležité, aby si našly čas a mnohdy vystrašeného rodiče uklidnily, popovídaly si s ním o jejich dítěti, sdělily jim, jak se ve školce chová, jak zvládá adaptaci. Mohou také rodičům poradit, co by mohli pro jeho bezproblémový start ještě udělat. Komunikace mezi rodiči a mateřskou školou se dá považovat za nejdůležitější

Vezmeme-li v úvahu, že hlavním úkolem dnešní mateřské školy je doplňovat rodinnou výchovu, je třeba, aby mateřská škola zaujala partnerský přístup nejen k dětem ale i k jejich rodičům. V praxi to znamená, že by mateřská škola měla být rodičům otevřená. Rodičům by měl být umožněn kdykoli přístup do mateřské školy, v době adaptace to platí dvojnásob.

S výchovou a vzděláváním v mateřské škole by měla učitelka u dětí začínat vždy od toho, co dítě umí, ne od něčeho, co neumí. (Bruceová, 1996)

5.4 Ukončení adaptace

Moment ukončení adaptace není možné přesně určit. Niesel, Griesel (2005) předpokládá, že adaptace je ukončena:

- Když se dítě dokáže zapojit do skupinového dění, najde si ve školce vlastní přátele a cítí se zde dobře.
- Pokud si dítě dokáže hrát se stejně starými dětmi a umí se s nimi dohodnout.
- Dítě chodí do mateřské školy rádo, cítí se zde dobře, je klidné a v pohodě.
- Samo vyjadřuje své požadavky, přichází s vlastními nápady, dokáže řešit problémy.
- Dítě akceptuje denní program, zná a dokáže dodržovat pravidla skupiny.
- Dítě se dokáže odloučit od matky a při opouštění matky, nedělá žádné velké problémy.

- Zná jména učitelek a dětí a komunikuje s nimi.

5.5 Adaptační problémy

Adaptačních problémů, které se mohou při vstupu do mateřské školy u dítěte vyskytnout, je mnoho, záleží mimo jiné na individualitě každého dítěte, na přístupu rodičů, na prostředí mateřské školy. Mezi nejčastěji vyskytované problémy patří ranní pláč, psychosomatické problémy a děti „vydírající“ své rodiče.

5.5.1 Ranní pláč

Asi nejčastějším adaptačním problémem bývá ranní pláč. Dítě má problém se odloučit od matky, vše je pro něj nové a neznámé. Pokud to mateřská škola umožňuje, mohou rodiče s dítětem zpočátku chvíli pobýt ve třídě, ještě lepší je, když se dítě se školkou seznamuje postupně.

Pokud dítě vycítí, že postoj rodičů je nejistý, často si snaží právě pláčem vybojovat pohodlnější variantu, kdy by nemuselo ráno vstávat, podřizovat se režimu mateřské školy a nové autoritě. Rodiče by měli dítěti pobyt ve školce prezentovat jako fakt – já musím do práce, ty musíš do školky, ne jako jednu z možností. (Informatorium, Kramulová, září 2011).

Většina nováčků nastupuje do mateřské školy v září, tyto děti to pak mají v lecčems daleko složitější, než jejich vrstevníci, kteří nastupují v průběhu roku. V září se pak často v šatnách mateřských škol setkáváme s takzvaným „hromadným pláčem“. Situace, kdy jeden začne brečet a ostatní se zdánlivě bez důvodu přidají, pak může zaskočit i „otrlé“ rodiče. Rodiče by měli s ranním pláčem raději dopředu počítat a nebýt z něho vyděšení, protože svým neklidem pak podporují nejistotu dítěte.

Učitelky mohou rodičům významně pomoci – stačí je ujistit, že takové reakce jsou nejen obvyklé, ale že ony jsou na ně připravené a že jsou schopné je zvládnout. Maminky, které se první dny trápí, jestli dítě ve školce nestrádá, když ráno plakalo, je

potřeba odpoledne ujistit, že jejich potomkovi pláč dlouho nevydržel a že si většinu dne spokojeně hrál. (Kramulová, 2011). Děti většinou opravdu pláčou jenom chvíličku, proto je možné rodičům nabídnout, aby chvíli počkali v šatně a sami se přesvědčili, že pláč jejich dítěte opravdu dlouho netrvá. Učitelka také může rodičům během dne zavolat a ubezpečit je, že je vše v pořádku.

5.5.2 Psychosomatické problémy

Psychosomatické obtíže nebývají u dětí v době adaptace na mateřskou školu tak časté, nicméně vyskytují se. Mezi tyto problémy patří bolesti hlavy a břicha, zvracení, průjem, ale třeba i horečka bez zjevné příčiny. Dítě si tyto problémy vlastně vyvolá, aby na sebe upoutalo pozornost rodičů a vyhnulo se tak školce. Spouštěčem těchto potíží bývá obvykle strach nebo úzkost (strach bez konkrétní podoby). Při nástupu do mateřské školy dítě může prožívat separační úzkost (úzkost z odloučení od matky) a tato úzkost pak může být přetransformována právě do psychosomatických potíží.

Pokud dítě trpí psychosomatickými potížemi, měli by se rodiče pokusit odstranit strach dítěte. Je třeba mu vše znovu podrobně vysvětlit, ubezpečit dítě, že si pro něj zase přijdou, sdělit mu dobu, kdy ho ze školky vyzvednout a tu dodržet. Pokud dítěti slíbí, že ho vyzvednou po obědě, je nutné, aby ho po obědě opravdu vyzvedli. Někdy je při přetrvávajících potížích nutno kontaktovat dětského psychologa.

5.5.3 Malý tyran

Rodiče se někdy snaží, aby se vyhnuli problému, vyhovět svému dítěti za každou cenu. Dítě pak ví, že stačí například začít srdceryvně plakat nebo se vztekat a maminka zařídí, aby zůstalo doma s babičkou, případně si vezme dovolenou, atd. Dítě tedy dosáhne svého a rodič se mu, často na vlastní úkor, podrobuje. Jiřina Prekopová (2009) nazývá takovéto děti „Malými tyrany“.

Malý tyran je vlastně jenom hodně nešťastné dítě, u kterého není naplňována jedna ze základních potřeb, a to potřeba bezpečí. Dítě, které je zvyklé manipulovat rodiči, pak samozřejmě vnímá sebe jako toho silnějšího a rodiče jako ty slabší. A takové dítě pak nemůže u slabého rodiče najít bezpečí, pevný postoj ani orientaci. (Prekopová, 2009)

Rodič se pak stává obětí svého dítěte, cítí se být manipulován a neví jak ze začarovaného kruhu ven.

6 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1 Metodologie

6.1.1 Cíl výzkumu

Cíle výzkumného šetření se odvíjely od záměru získat základní informace pro tvorbu příručky pro rodiče dětí, kteří chtějí dát své dítě do mateřské školy.

1. Zjistit, jaké problémy nastávají při vstupu dítěte do mateřské školy.
2. Zjistit, jak jsou dnešní rodiče informovaní o současné mateřské škole.

6.1.2 Použité metody

Adaptační období svých dětí popsali rodiče, od kterých jsem informace zjišťovala pomocí **dotazníku**. Prostor jsem dala i učitelkám z mateřských škol, které mi vyplněním **dotazníku s otevřenými odpověďmi** pomohly zjistit, jak ony nahlízejí na vstup dítěte do mateřské školy. Na závěr jsem **rozhovorem** zjišťovala, co si z adaptačního období pamatují samy děti.

Charakteristika výzkumných souborů

Rodiče:

- Kvantitativní výzkumné šetření
- Dotazník (viz příloha)
- Rodiče dětí z 6 mateřských škol ve Strakoniciích
- 107 navrácených dotazníků

Učitelky z mateřských škol:

- Kvantitativní výzkumné šetření
- Dotazník (viz příloha)
- Učitelky z 6 mateřských škol ve Strakonících + učitelky kolegyně z fakulty
- 57 navrácených dotazníků

Děti z mateřské školy:

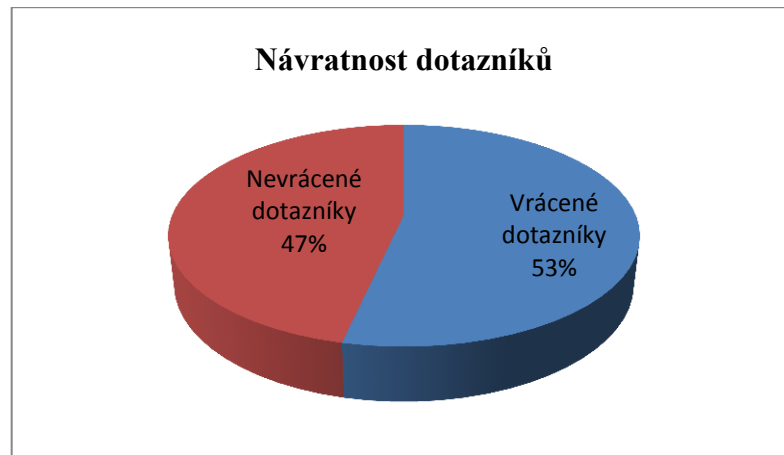
- Rozhovor
- 36 dětí (5-6 let) z mateřské školy Čtyřlístek Strakonice

6.1.3 Předpoklady

- **P1** Rodiče, jimž nastupuje do mateřské školy první dítě, nemají dostatek informací o dnešní mateřské škole.
- **P2** Děti, jejichž rodiče jsou vyrovnaní a v pohodě, zvládají adaptaci lépe než děti úzkostlivých rodičů.
- **P3** Adaptační období zvládají lépe děti, které již mají v mateřské škole staršího sourozence.
- **P4** Tříleté děti mají při vstupu do mateřské školy větší problémy s adaptací než děti čtyřleté a starší.
- **P5** Děti si pamatují na období nástupu do mateřské školy, nejsilnější vzpomínkou je stesk po matce.

6.2 Rodiče dětí z mateřských škol

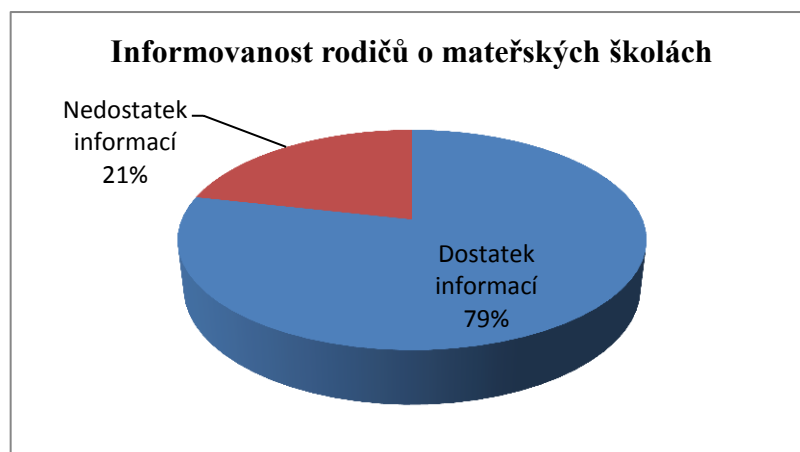
Jako první mě zajímal názor rodičů dětí z mateřských škol. Rozdala jsem do šesti mateřských škol ve Strakoniciích 200 dotazníků, z nichž se mi vrátilo 107 vyplněných (obr. 1).

Obrázek č. 1

6.2.1 Všeobecné otázky adaptace

Na otázku, zda měli v době nástupu svého prvorozeného dítěte do mateřské školy dostatek informací o mateřských školách, odpovědělo 84 rodičů kladně, pouze 23 rodičů záporně (obr. 2).

Obrázek č. 2

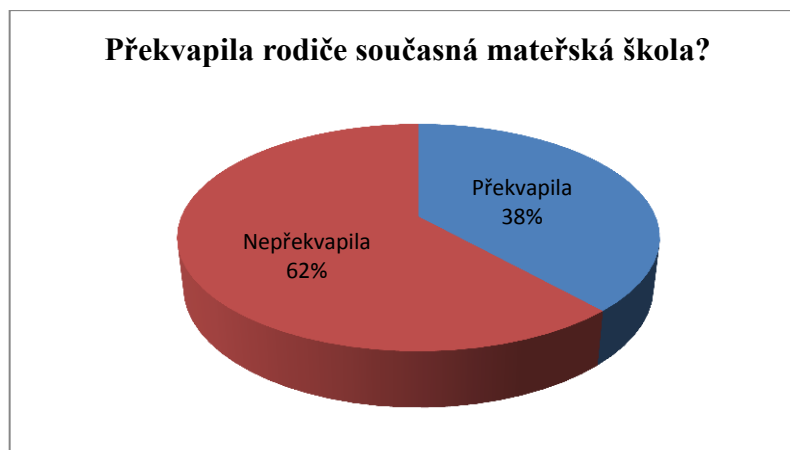
Když jsem se ptala, jak si rodiče představovali současnou mateřskou školu, zjistila jsem, že zatímco 49 rodičů nemělo konkrétní představu, 52 rodičů si současnou mateřskou školu představovalo jako školku svého dětství, a 6 rodičů si školku představovalo jinak. Tito rodiče většinou konkretizovali své představy jako „útulné domácí prostředí rodinného typu“ nebo „školku veselou a hravou“, školku, která „upřednostňuje spokojenost dítěte“ (obr. 3).

Obrázek č. 3

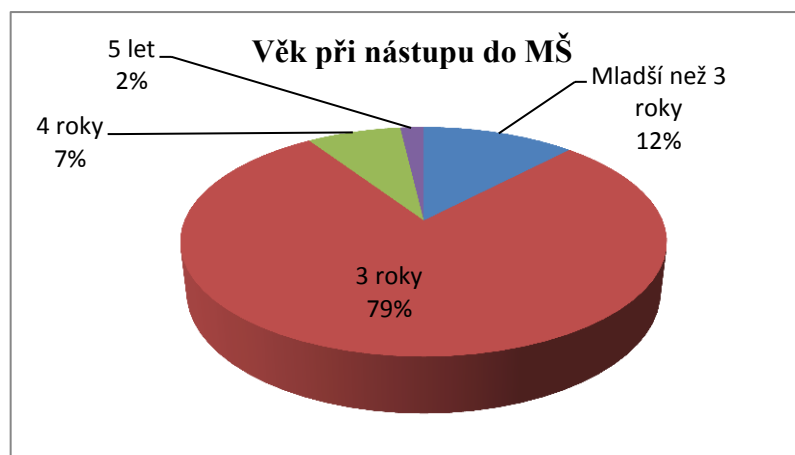
Přestože si většina rodičů představovala současnou mateřskou školu jako „školku svého dětství“, 66 rodičů současná mateřská škola po nástupu jejich dítěte do ní, v ničem nepřekvapila, pouze 41 rodičů uvedlo, že byli překvapení, a to ve všech případech příjemně (obr. 4). Tito rodiče nejčastěji zmiňovali, že je příjemně překvapil:

- milý přístup učitelek k dětem
- spousta akcí navíc
- rozmanitost aktivit
- pestrý jídelníček
- nabídka zájmových kroužků
- výše školného

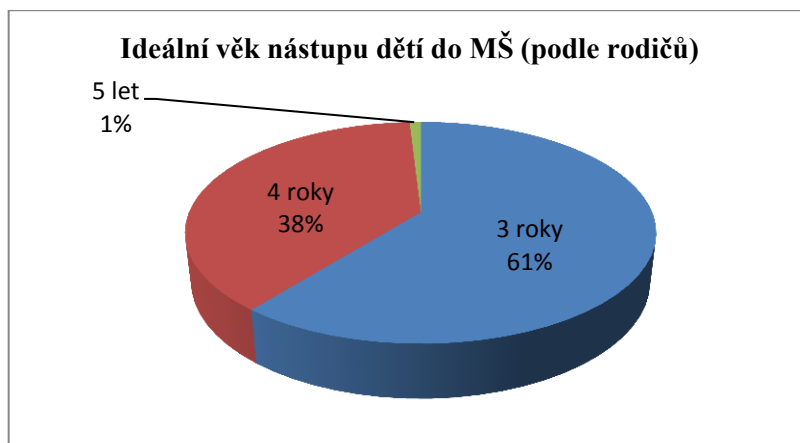
Obrázek č. 4

Zajímavé je také zjištění, že většina dětí respondentů nastoupila do mateřské školy ve třech letech (84 dotázaných), v mladším věku 13 dětí, ve čtyřech letech nastoupilo 8 dětí, v pěti letech pouze 2 děti (obr. 5).

Obrázek č. 5

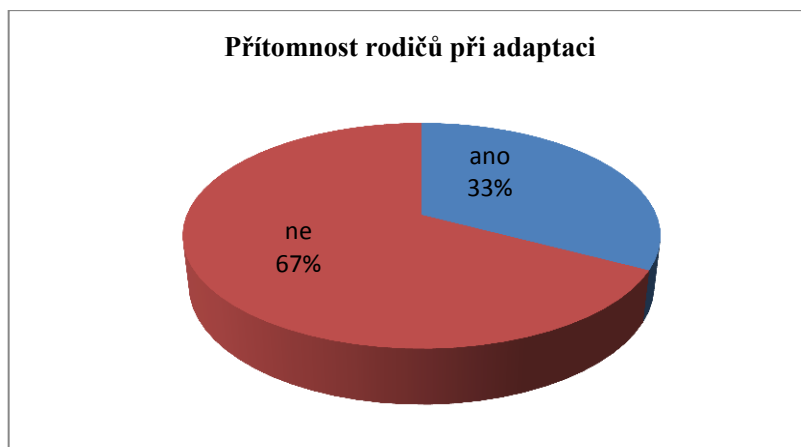
Velice mě překvapilo, že většina rodičů považuje za ideální věk nástupu dítěte do mateřské školy tři roky, ve kterých by dítě, i v případě, že by nebylo okolnostmi donuceno jinak, dalo do školky 65 rodičů. 41 rodičů, pak považuje za ideální věk nástupu dítěte do MŠ věk čtyř let, pouze 1 rodič uvedl pět let jako ideální věk pro vstup do MŠ, dítě mladší tří let, by nedal do školky žádný dotazovaný rodič (obr. 6).

Obrázek č. 6

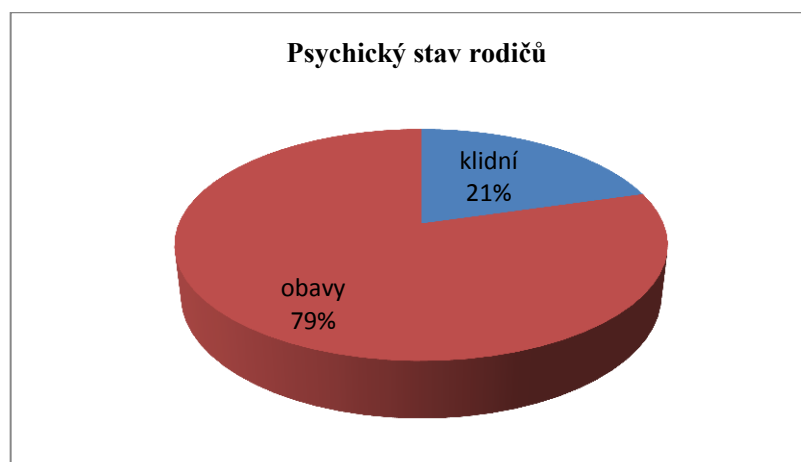
Překvapivé je také zjištění, že přestože ani jeden z dotazovaných rodičů neuvedl, že mateřská škola neumožňuje přítomnost rodičů v době adaptace, bylo v této době přítomno s dětmi ve třídě pouze 35 rodičů (obr. 7). Naopak 72 rodičů přítomno nebylo a jako nejčastější důvod své nepřítomnosti, rodiče uváděli:

- nevěděl-a jsem, že je to možné
- pracovní povinnosti
- pro dobro dítěte (má přítomnost by byla větším zlem)
- nebylo to potřeba
- nepovažoval-a jsem to za nutné

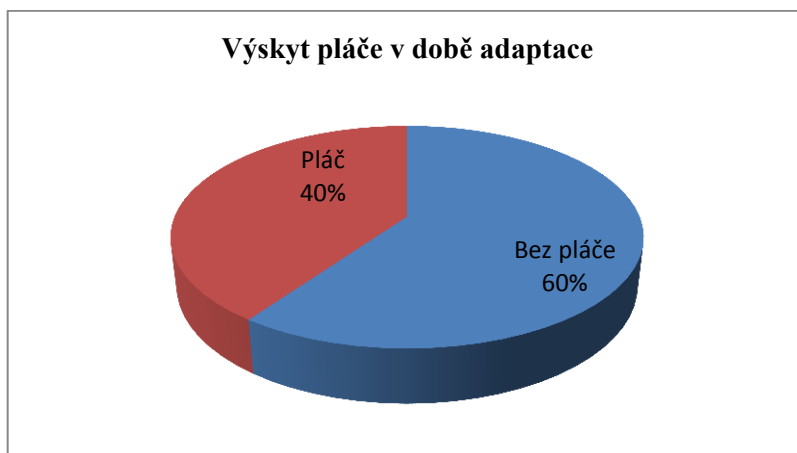
Obrázek č. 7

85 dotazovaných rodičů bylo v době nástupu svého dítěte do mateřské školy nervózních, dělalo si starosti, jak jejich dítě školku přijme, mělo obavy, jak si zvykne. Pouze 22 rodičů uvedlo, že se v době nástupu svého dítěte do mateřské školy cítilo klidně a vyrovnaně s vědomím, že školka je pro jejich dítě to nejlepší (obr. 8).

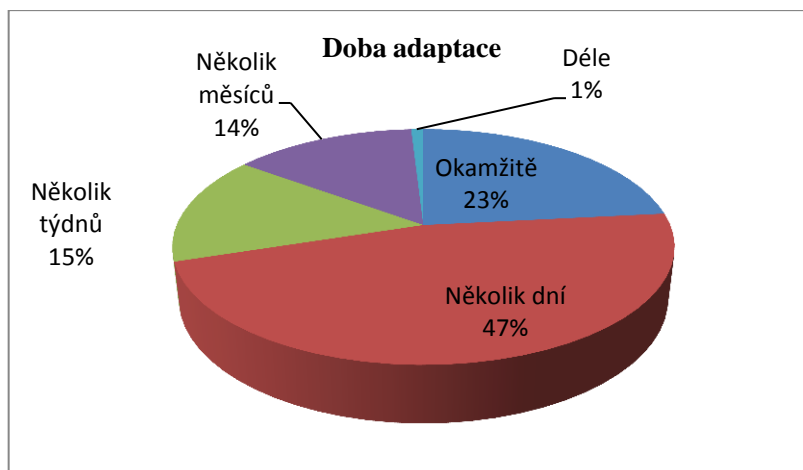
Obrázek č. 8

Zajímavé je také zjištění, že většina dětí při vstupu do mateřské školy nepláče, což uvedlo 64 dotazovaných rodičů, pouze 43 rodičů uvedlo, že adaptační období jejich dítěte provázela ranní pláč (obr. 9).

Obrázek č. 9

Také doba adaptace byla různá, většina dětí si zvykla do pár dnů (50 dětí), 25 rodičů dokonce uvedlo, že si jejich dítě zvyklo prakticky okamžitě. 16 dětí si zvykalo pár týdnů, 15 rodičů uvedlo, že adaptace jejich dítěte na mateřskou školu trvala několik měsíců, 1 rodič uvedl, že se jeho dítě doposud neadaptovalo – v době výzkumu navštěvovalo toto dítě mateřskou školu již šest měsíců (obr. 10).

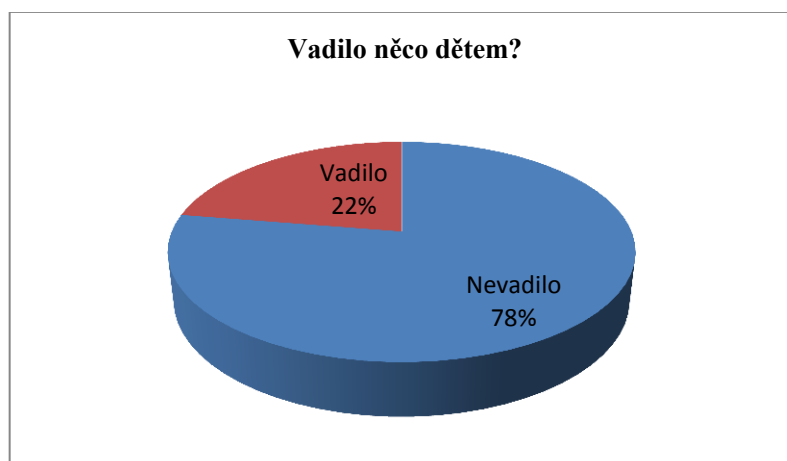

Obrázek č. 10

83 rodičů si nebylo vědomo, že by v době adaptace něco jejich dětem vadilo, pouze 24 rodičů uvedlo, že jejich dětem něco vadilo, např.:

- odloučení od matky
- odpolední spánek
- velké množství nových neznámých lidí
- velký hluk
- strava
- jakákoli změna
- cizí prostředí
- povahově jiní kamarádi

(obr. 11)

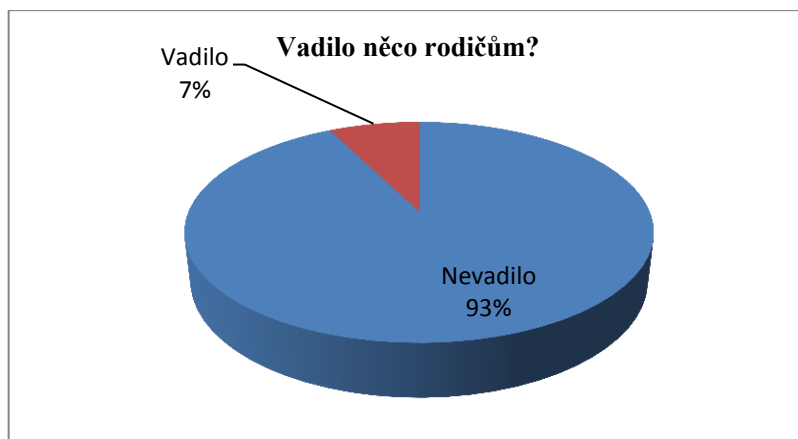

Obrázek č. 11

Rodiče byli s mateřskou školou ještě spokojenější, než jejich děti. Konkrétně 99 rodičům nic v době adaptace jejich dítěte na mateřské škole nevadilo. Pouze 8 rodičů uvedlo, že jim vadilo např.:

- stravování
- přítomnost nemocných dětí v MŠ
- nemožnost vjezdu s kočárkem do budovy MŠ
- neprofesionální přístup nepedagogických zaměstnanců MŠ

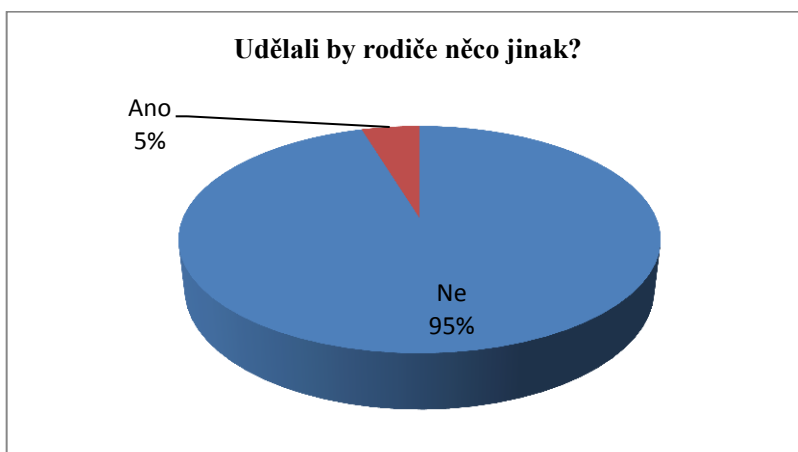
(obr. 12)

Obrázek č. 12

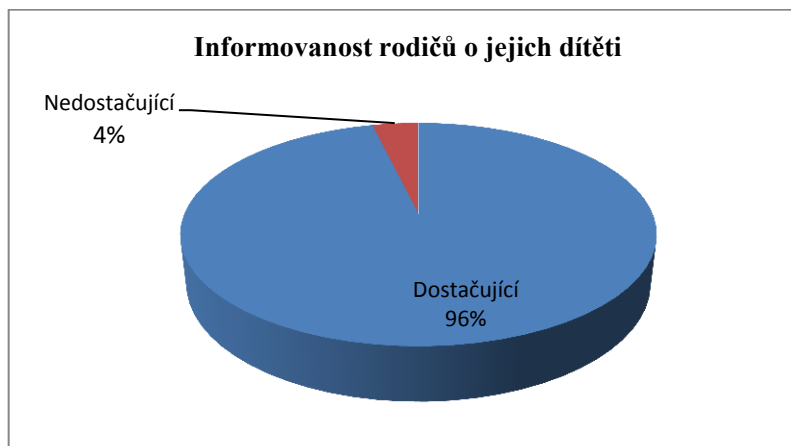
Zajímalo mě také, zda by rodiče, pokud by měli tu možnost, udělali něco jinak, kdyby znovu dávali dítě do mateřské školy (obr. 13). Překvapivě 102 rodičů odpovědělo záporně, pouze 5 rodičů uvedlo jedno z následujících přesvědčení:

- předem bych zjistila dovednosti, které se od dítěte očekávají
- nedala bych do MŠ dítě mladší tří let
- byla bych přítomna s dítětem v době adaptace ve třídě
- dala bych dítě do MŠ až ve čtyřech letech
- dala bych dítě do MŠ o rok dříve (ve třech letech)

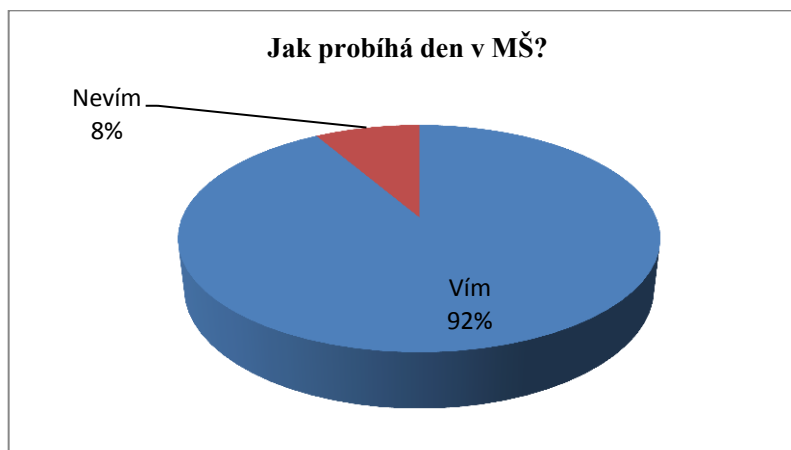
Obrázek č. 13

Za velmi potěšující považují, že si učitelky i přesto, že mají na starost spoustu dětí, najdou čas na poskytnutí informací rodičům o jejich dětech. 103 rodičů uvedlo, že dostávalo dostatečné množství informací o tom, jak se jejich dítě ve školce chová, pouze 4 rodičům tyto informace chyběly (obr. 14).

Obrázek č. 14

98 rodičů znalo, jak probíhá den v mateřské škole, 9 rodičů uvedlo, že s organizací dne nebylo seznámeno (obr. 15).

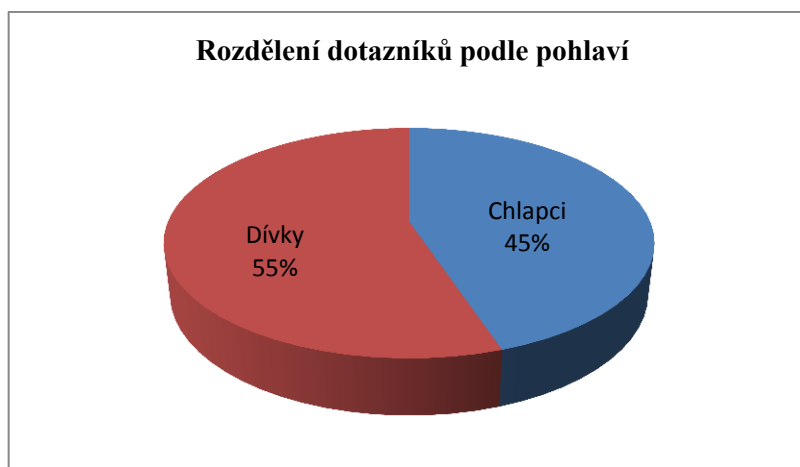
Obrázek č. 15

Shrnutí výsledků ve všeobecných otázkách adaptace:

Překvapivé bylo zjištění, že většina rodičů (79%) uvedla, že v době nástupu svého prvního dítěte do mateřské školy, měla o mateřské škole dostatek informací. Toto tvrzení ovšem pak trochu popírají odpovědi na následující otázky, z kterých je patrné, že polovina (49%) dotazovaných rodičů, přestože měla dostatek informací o současné mateřské škole, si ji představovala, jako „školku svého dětství“, druhá polovina (46%) pak neměla konkrétní představu, pouze 6% rodičů mělo konkrétnější představu, jak současná mateřská škola vypadá. Přesto všechno však většinu rodičů (62%) mateřská škola ničím nepřekvapila. Většina dětí do mateřské školy vstupuje ve třech letech (79%) a většina rodičů také tento věk považuje za ideální pro vstup do mateřské školy (61%). Překvapivé je také zjištění, že přestože žádný z rodičů nevedl, že mateřská škola neumožňuje přítomnost rodičů v MŠ, byla s dětmi v době adaptace přítomna pouhá třetina rodičů (33%). Přestože většina rodičů (79%) pociťovala obavy, jak jejich potomek pobyt v mateřské škole zvládne, při vstupu do MŠ plakalo pouze 40% dětí a 70% dětí se na mateřskou školu adaptovalo během několika dnů. Potěšující je také zjištění, že většina dětí (78%) a také většina rodičů (93%) neměla k mateřské škole žádné výhrady. Dobré je, že většina rodičů se cítí být o pobytu svého dítěte v mateřské škole dostatečně informována (96%) a také většina z nich má představu, jak den v mateřské škole probíhá (92%).

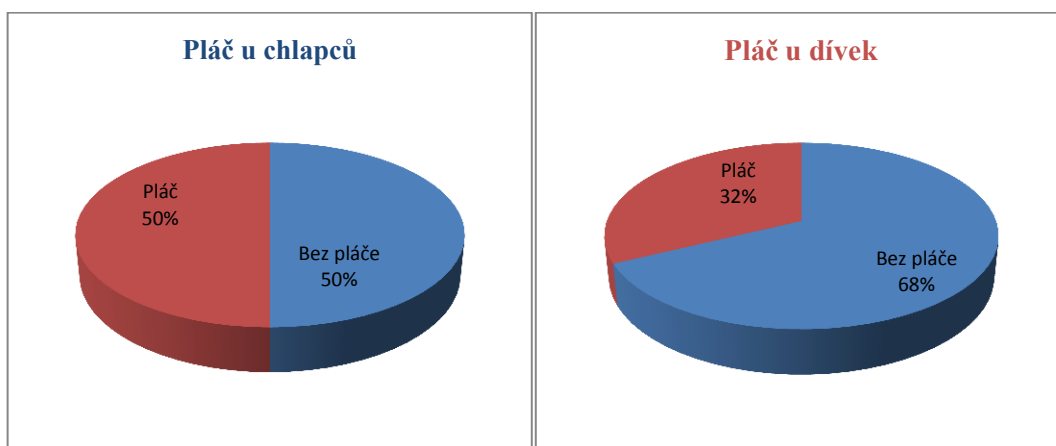
6.2.2 Rozdíly v adaptaci chlapců a dívek

Velice mě zajímalo, zda a jak se liší adaptace u chlapců a dívek. Dotazník mi vyplnilo 59 rodičů dívek a 48 rodičů chlapců (obr. 16).

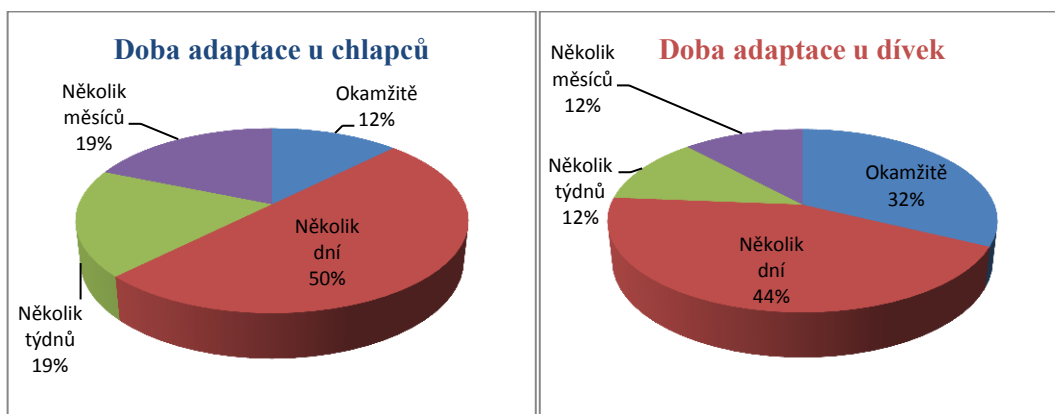
Obrázek č. 16

Nejprve jsem sledovala pláč při loučení. Zjistila jsem, že při rozloučení plakalo 24 chlapců ze 48, dívek pak plakalo pouze 19 z 59. Z tohoto vyplývá, že zatímco chlapci plakali při odloučení od matky (rodiče) zhruba v polovině případů, dívek při odloučení plakala pouze třetina (obr. 17).

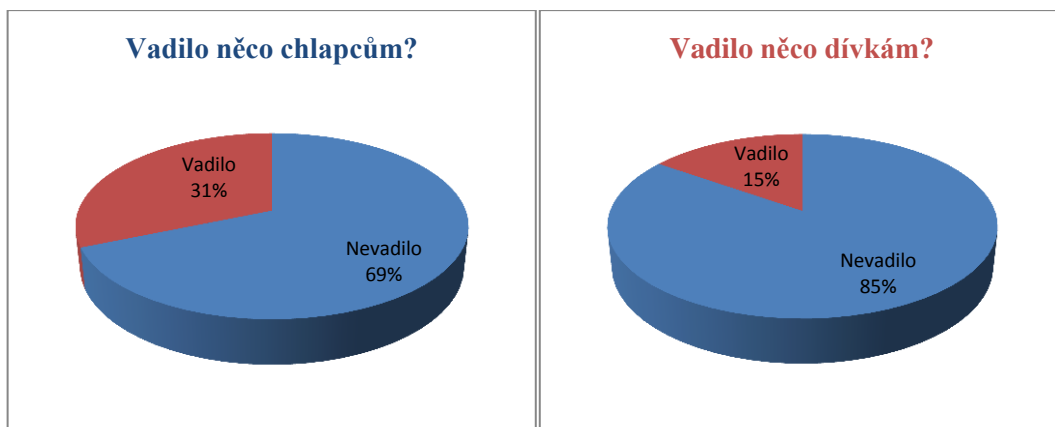
Obrázek č. 17

Také doba adaptace byla u dívek výrazně kratší (obr. 18). Z 59 dotazovaných dívek si jich 19 zvyklo prakticky okamžitě, 26 dívek si zvyklo během několika dnů, 7 dívkám trvala adaptace na MŠ několik týdnů a 7 dívek se adaptovalo několik měsíců. Chlapci si zvykli okamžitě pouze v 6 případech ze 48, 24 chlapců si zvyklo během několika dnů, 9 si jich zvykalo několik týdnů, 8 chlapců potřebovalo k adaptaci několik měsíců a 1 chlapec se dosud neadaptoval (více jak šest měsíců).

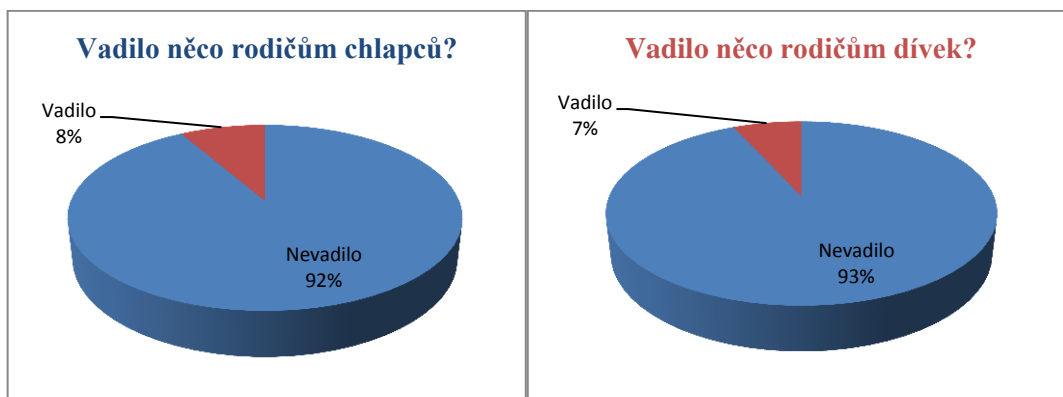
Obrázek č. 18

Velice zajímavé je také zjištění, že chlapci daleko častěji uváděli, že jim ve školce něco vadí (15 chlapců ze 48). Dívky pak měly výhrady v 9 případech z 59 (obr. 19).

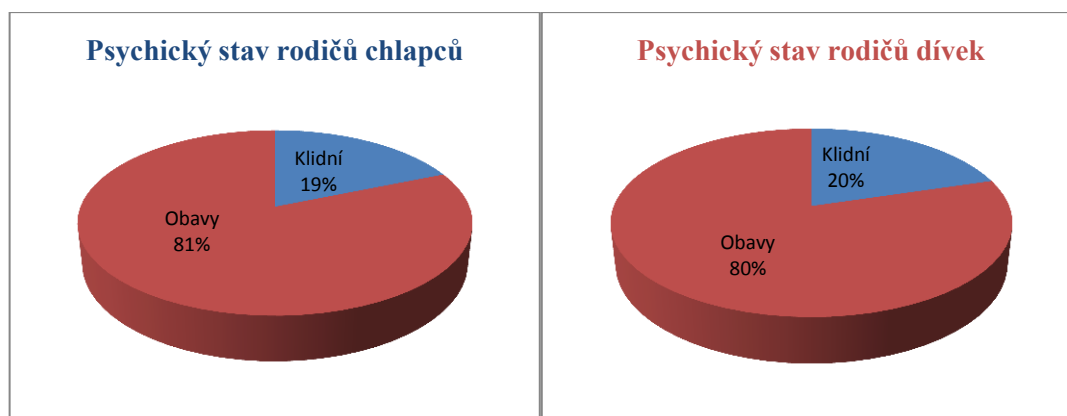
Obrázek č. 19

Také rodiče chlapců měli častěji nějaké připomínky, co se mateřské školy týče, je to ale jen 1%, to je malý rozdíl. Ze 48 dotazovaných rodičů chlapců, byli 4 rodiče s něčím nespokojeni. U dívek byly nespokojeni 4 rodiče z 59 dotazovaných (obr. 20).

Obrázek č. 20

Při zkoumání, zda se v době nástupu cítili klidněji rodiče dívek či rodiče chlapců, bylo zjištěno, že zde pohlaví dítěte nehraje roli, oboje rodiče pociťovali obavy skoro stejně často, rodiče dívek byli klidnější pouze o 1% častěji než rodiče chlapců. Obavy pociťovalo konkrétně 47 rodičů dívek z 59, rodiče chlapců pak v 39 případech ze 48 (obr. 21).

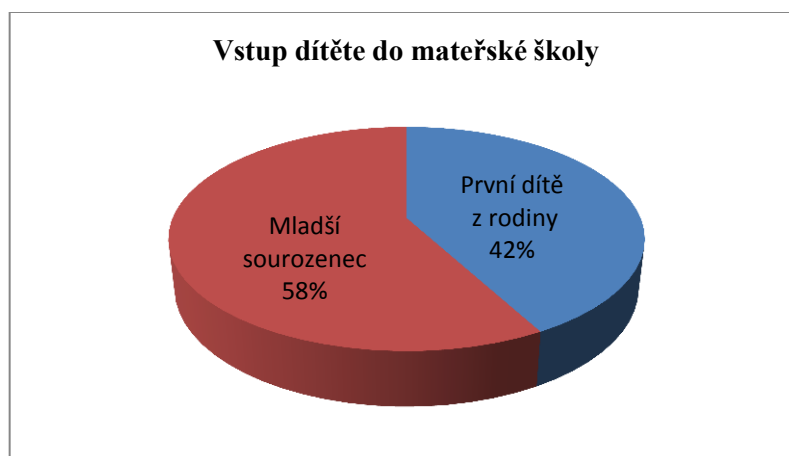
Obrázek č. 21

Shrnutí výsledků při srovnání rozdílů v adaptaci chlapců a dívek:

Při srovnání rozdílů adaptace chlapců a dívek bylo zjištěno, že dívky se adaptují snáze než chlapci, méně plakaly, rychleji si zvykaly, a měly také méně výhrad k mateřské škole. Také rodiče dívek se cítili při vstupu dcery do mateřské školy klidnější, než rodiče chlapců a měli také méně výhrad k mateřské škole.

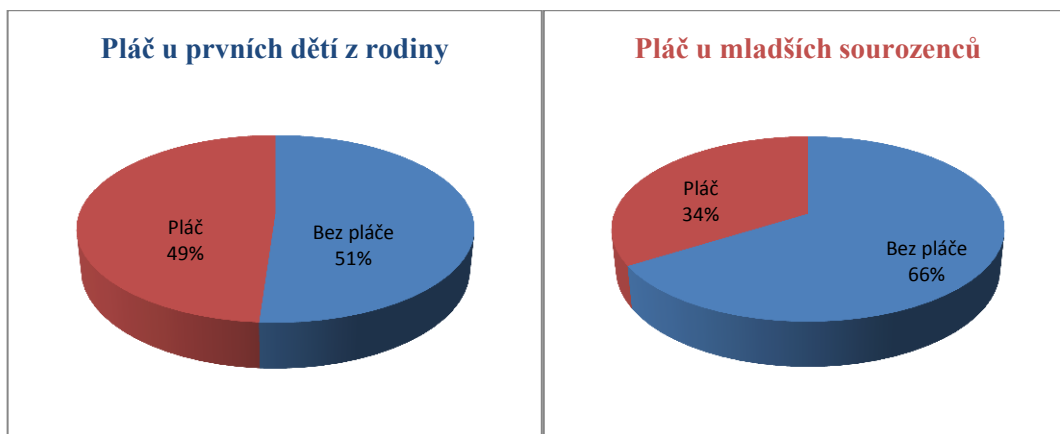
6.2.3 Rozdíly v adaptaci při zohlednění pořadí narození dítěte v rodině

Zde mě zajímalo, zda a jaký bude rozdíl v adaptaci prvních nastupujících dětí z rodiny a dětí, které již mají staršího sourozence, tedy sourozence se zkušeností z mateřské školy. Dotazníky mi vyplnilo 45 rodičů, kteří vypravovali do školky dítě první (v 18 případech se jednalo o dítě nejstarší, 27 dětí byly jedináčci) a 62 rodičů dětí, kteří již v minulosti vypravovali do školky starší dítě (obr. 22).

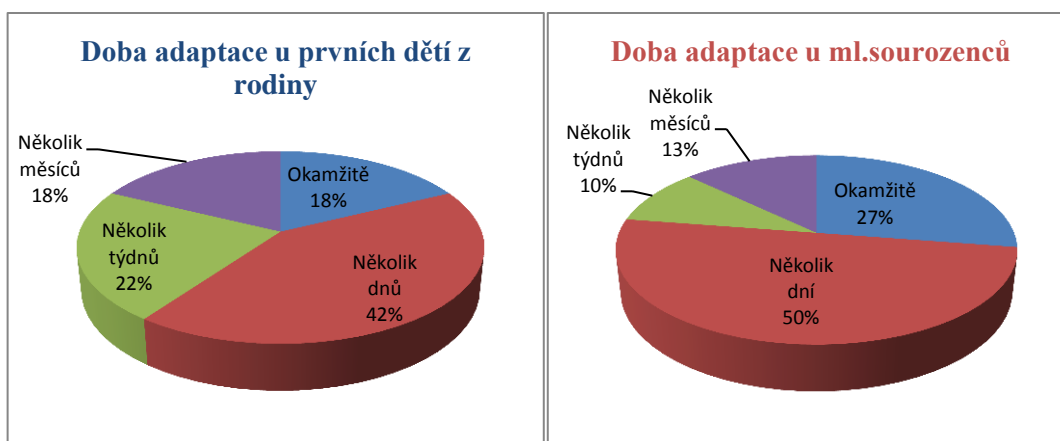
Obrázek č. 22

Zde se potvrdil všeobecný předpoklad, že děti, které již mají sourozence se zkušeností s mateřskou školou, pláčou v době adaptace daleko méně než děti, které nastupují jako první z rodiny (obr. 23). Konkrétně děti se sourozencem plakala pouhá třetina (21 dětí z 62), kdežto děti bez sourozence plakaly v polovině případů (22 dětí ze 45).

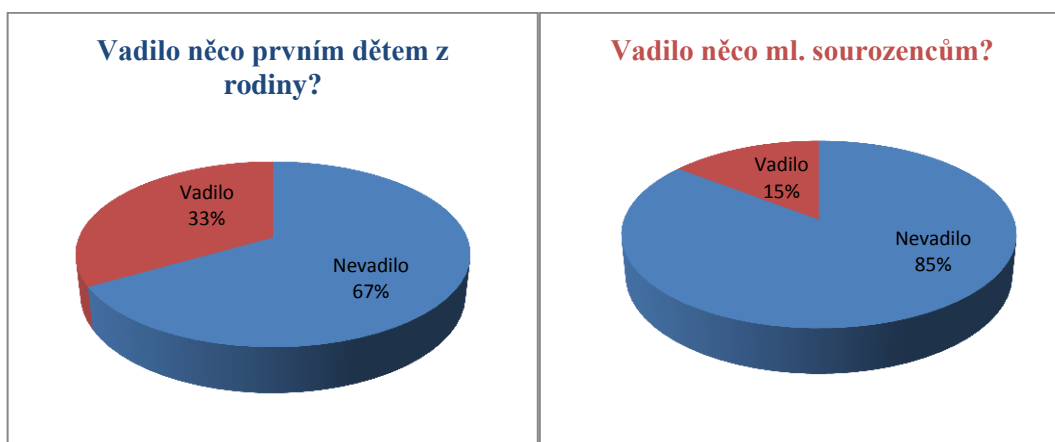
Obrázek č. 23

Také doba adaptace byla u dětí, které již mají sourozence se zkušeností s mateřskou školou, výrazně kratší. Okamžitě si zvyklo 17 dětí z 62, polovina těchto dětí (31) potřebovala na zvyknutí pouze několik dnů, 6 dětí si zvykalo několik týdnů a 8 dětí potřebovalo na adaptaci několik měsíců. Naproti tomu děti, nastupujících jako první z rodiny, si zvyklo okamžitě pouze 8 ze 45, 19 dětem trvalo zvykání několik dní, 10 dětem několik týdnů, 7 dětem několik měsíců a jedno dítě si nezvyklo doposud (obr. 24).

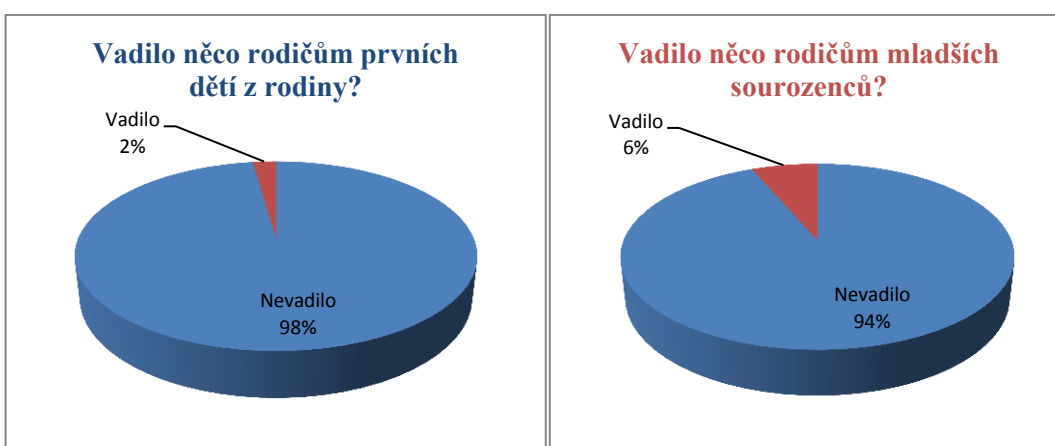
Obrázek č. 24

Dětem nastupujícím jako první z rodiny také mnohem častěji na školce „něco“ vadilo. Konkrétně bylo 15 nespokojených dětí ze 45. Nespokojených mladších sourozenců bylo pouze 9 z 62 (obr. 25).

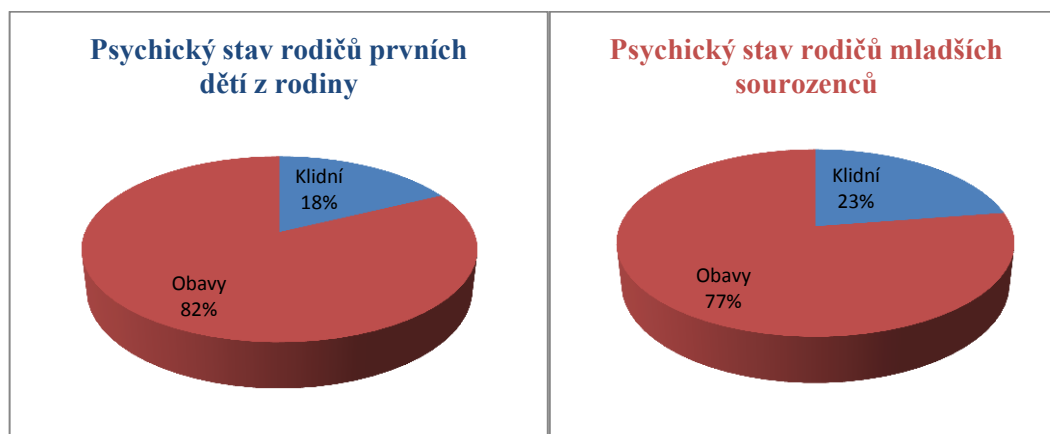
Obrázek č. 25

U rodičů tomu bylo naopak. Rodiče, kteří vypravovali do školky své první dítě, byli celkově se školkou spokojenější (na mateřské škole nic nevadilo 44 ze 45 těchto rodičů) než rodiče, vypravující do školky dítě již podruhé (poněkolkáté). Tito rodiče byli spokojeni v 58 z celkových 62 případů (obr. 26).

Obrázek č. 26

Rodiče dětí, které již mají sourozence se zkušeností s mateřskou školou, se cítili v době nástupu jejich dítěte do mateřské školy klidněji (14 rodičů s pocitem klidu z celkových 62) než rodiče, vypravující do školky své první dítě, těchto rodičů bylo v době nástupu jejich dítěte do školky klidných 8 z celkových 45 (obr. 27).

Obrázek č. 27

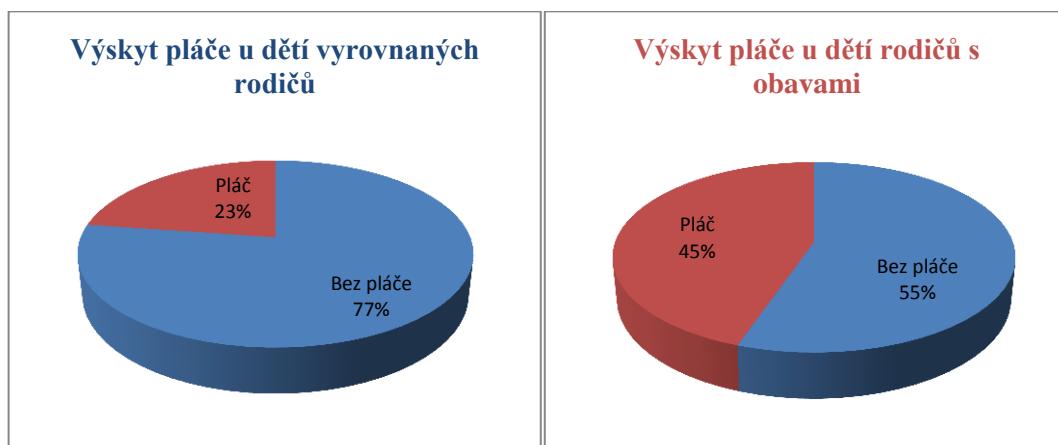
Shrnutí výsledků při srovnání adaptačních rozdílů závisících na pořadí narození dítěte v rodině:

Při srovnání adaptace prvních nastupujících dětí z rodiny a dětí, které již mají sourozence se zkušeností s mateřskou školou, bylo zjištěno, že děti se sourozencem v době adaptace méně často plakaly, rychleji si zvykaly, ony samotné měly méně výhrad k mateřské škole a jejich rodiče byli při vstupu klidnější. Zato měli oproti svým dětem více výhrad k mateřské škole, než rodiče dětí, kterým do MŠ nastupovalo první dítě z rodiny.

6.2.4 Rozdíly v adaptaci při zohlednění psychického stavu rodičů

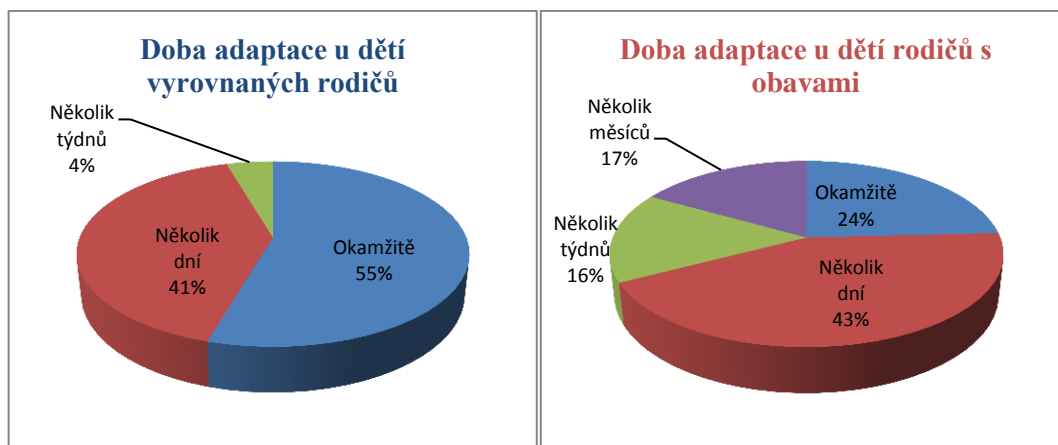
Zajímalo mě, zda se liší adaptace dětí rodičů, kteří jsou psychicky vyrovnaní a v klidu, od dětí rodičů pociťujících obavy.

Dle mého předpokladu děti vyrovnaných rodičů plakaly v době adaptace o polovinu méně (5 dětí z 22), než děti rodičů trpících obavami (38 dětí z 85) (obr. 28).

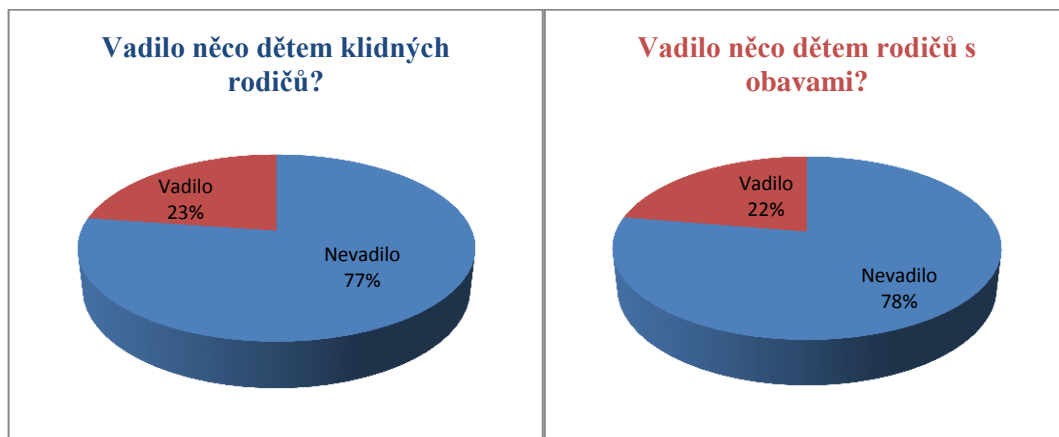
Obrázek č. 28

Také doba adaptace byla dle očekávání podstatně kratší u dětí vyrovnaných rodičů. Děti těchto rodičů se adaptovaly prakticky všechny během několika dní, konkrétně 12 dětí se adaptovalo okamžitě, 9 dětí během několika dní, 1 dítě trvalo adaptace několik týdnů. Naproti tomu dětem rodičů s obavami trvala adaptace déle, z 85 dětí se jich 23 adaptovalo okamžitě, 41 dětem trvala adaptace několik dní, 15 dětí se adaptovalo během několika týdnů, 15 dětí potřebovalo k adaptaci několik měsíců a 1 dítě se stále neadaptovalo (obr. 29).

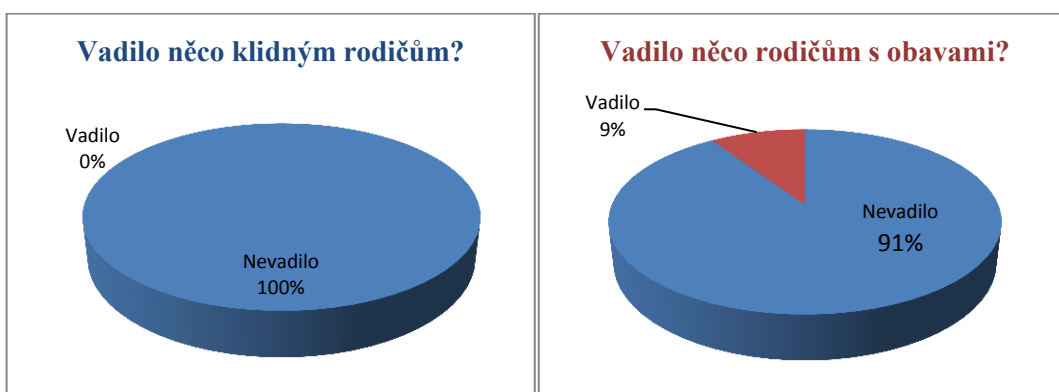
Obrázek č. 29

Co se týče výhrad k mateřské škole, dopadly obě skupiny skoro stejně. Rozdíl byl pouhé 1%, což je velmi malý rozdíl a byly to kupodivu děti klidných rodičů, které měly častěji k mateřské škole nějaké výhrady (5 dětí z 22), dětem rodičů s obavami pak na školce „něco“ vadilo v 19 případech z 85 (obr. 30).

Obrázek č. 30

Na rozdíl od dětí, klidní rodiče byli s mateřskou školou stoprocentně spokojeni. Rodiče s obavami nějaké výhrady měli, konkrétně 8 rodičům z 85 „něco“ vadilo (obr. 31).

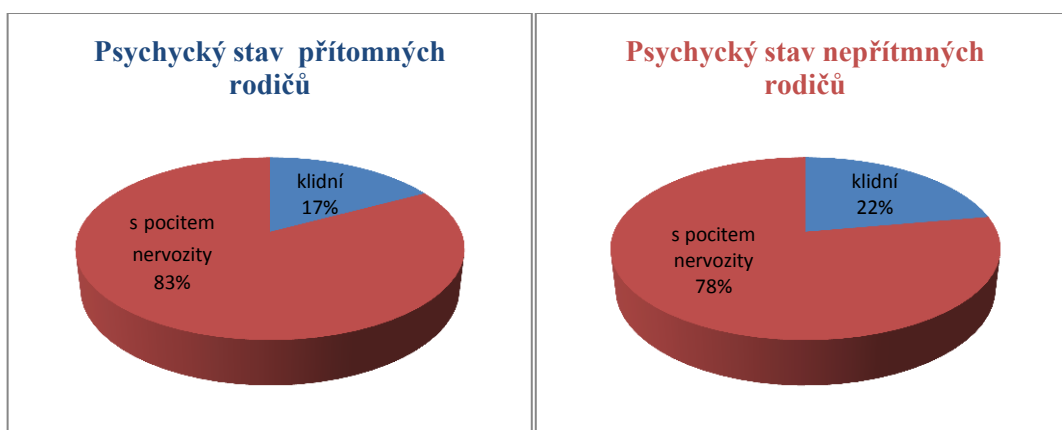
Obrázek č. 31

Shrnutí výsledků při srovnání adaptačních rozdílů v závislosti na psychickém stavu rodičů:

Z výzkumu vyplývá, že děti klidných rodičů se adaptovaly snáze, měly sice častěji výhrady k mateřské škole, ale méně plakaly (plakalo pouze 23% dětí klidných rodičů), rychleji si zvykly (96% si zvyklo během několika dnů) a zajímavé je také, že ani jeden klidný rodič neměl k mateřské škole žádné výhrady.

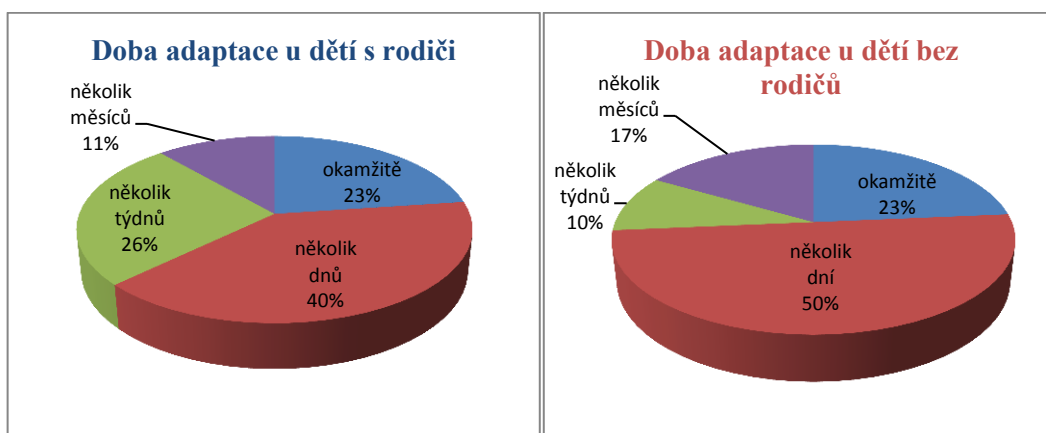
6.2.5 Rozdíly v adaptaci při zohlednění přítomnosti rodičů s dětmi při adaptaci

Překvapivě klidněji se cítili rodiče dětí, kteří byli v době adaptace jejich dítěte na mateřskou školu nepřítomní, konkrétně 16 rodičů s celkových 72 se cítilo klidných. Rodičů, kteří pobývali v době adaptace se svým dítětem v mateřské škole, bylo klidných 6 z 35 (obr. 32).

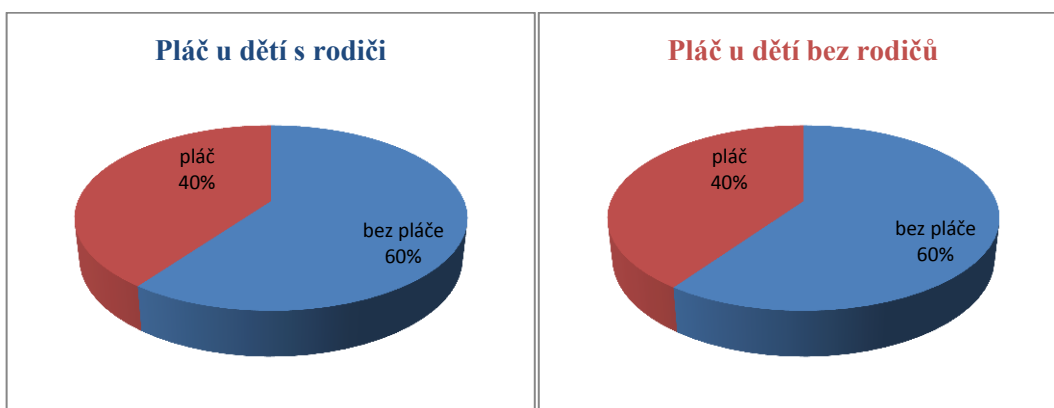
Obrázek č. 32

Také doba adaptace vyšla ve prospěch dětí, které trávily tuto dobu v mateřské škole bez rodičů. 17 dětí si na mateřskou školu zvyklo okamžitě, 36 pak během pár dnů, 7 dětem trvalo zvykání několik týdnů a 12 dětí si zvykalo několik měsíců (obr. 33).

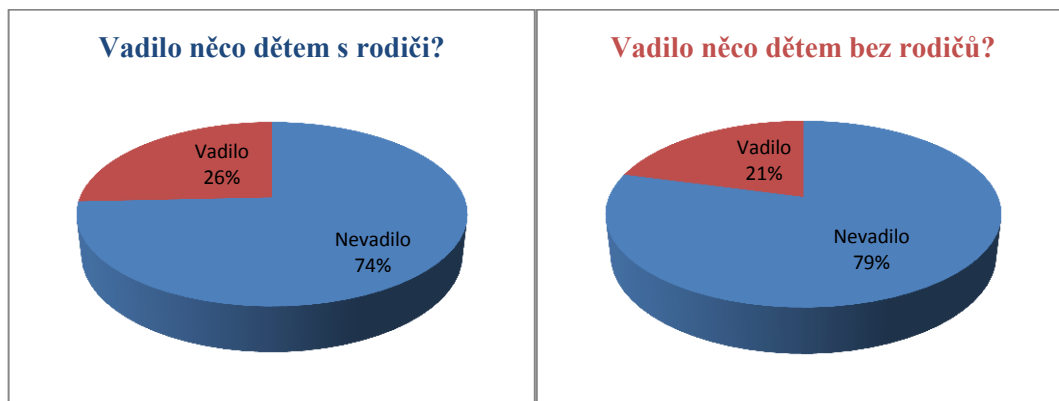
Obrázek č. 33

Pláč se vyskytoval v obou skupinách dětí stejně často. Děti s přítomnými rodiči plakaly v 14 případech z 35. Děti, které byly v době adaptace ve třídě bez rodičů, plakalo 29 ze 72 (obr 34).

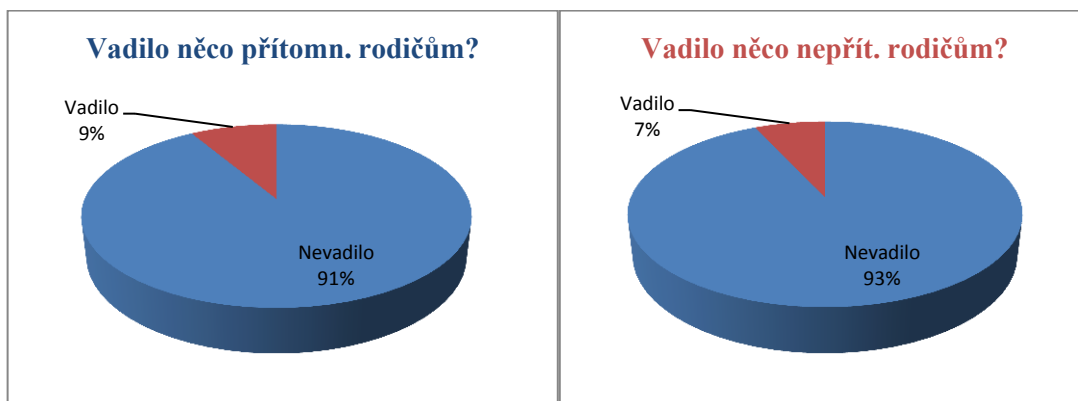
Obrázek č. 34

Zajímavé je také, že děti s přítomnými rodiči měly ke školce více výhrad než děti, s kterými rodiče v době adaptace v MŠ nebyly. Konkrétně 9 dětí s přítomnými rodiči mělo nějaké výhrady, 26 dětí pak bylo zcela spokojených. Dětem bez přítomných rodičů vadilo něco v 15 případech, 57 jich bylo bez výhrad (obr. 35).

Obrázek č. 35

Také přítomní rodiče byli „nespokojenější“, nějaké připomínky měli 3 rodiče z 35. Rodičům, kteří nebyli se svými dětmi přítomni v MŠ, něco vadilo v 5 případech ze 72 (obr. 36).

Obrázek č. 36

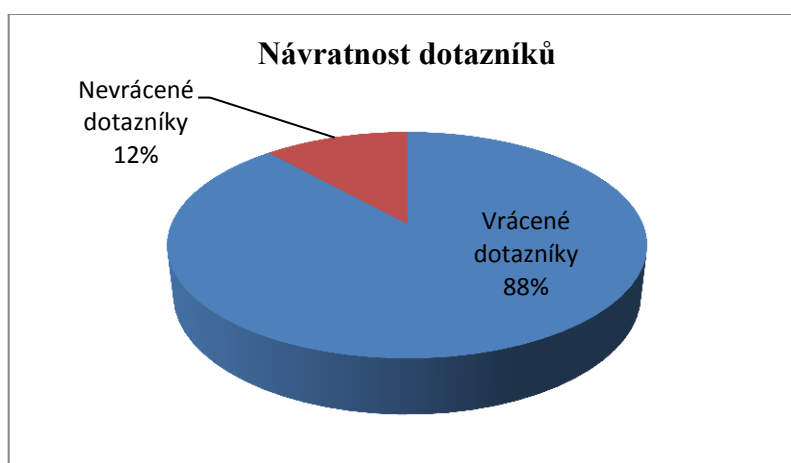
Shrnutí výsledků při srovnání adaptačních rozdílů v závislosti na přítomnosti rodiče v době adaptace:

Výsledky této části výzkumu jsou nejpřekvapivější a jednoznačně vychází kupodivu ve prospěch dětí, které neměly v době adaptace u sebe rodiče. Tyto děti plakaly stejně jako děti s přítomnými rodiči, ale rychleji si zvykly, méně často měly k mateřské škole nějaké výhrady a jejich rodiče, oproti rodičům s dětmi přítomnými, byly kupodivu klidnější s menším počtem výhrad.

Chtěla jsem také srovnat, jak se bude lišit adaptace tří a čtyřletých dětí. Protože ale naprostá většina respondentů uvedla, že jejich dítě nastoupilo ve třech letech (pouze 8 dětí ze 107 nastoupilo ve věku čtyř let), nebylo by toto srovnání vypovídající. Také srovnání, jak se lišila adaptace dětí, které mají v mateřské škole sourozence od ostatních dětí, nebylo možné, protože děti se sourozencem v MŠ byly pouze 3 ze 107 dotazovaných, takže by výsledek byl také značně zkreslený.

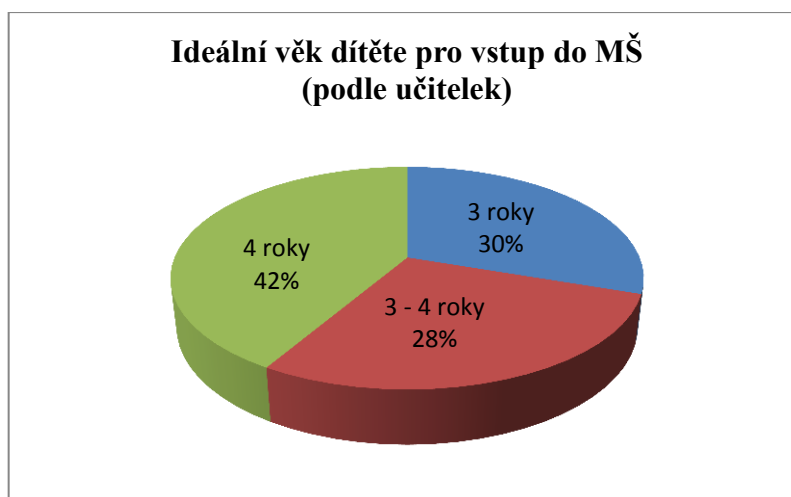
6.3 Učitelky z mateřských škol

Mezi učitelky šesti mateřských škol ve Strakonících a také mezi mé kolegyně učitelky z ročníku jsem rozdala 60 dotazníků, 53 se mi jich vyplněných vrátilo zpět (obr. 37).

Obrázek č. 37

První otázkou jsem od učitelek zjišťovala, jaký je podle nich ideální věk dítěte pro nástup do mateřské školy a proč. 16 učitelek považuje za ideální věk tři roky, 15 učitelek uvedlo, že ideálním věkem pro vstup do MŠ je věk mezi třetím a čtvrtým rokem a pro 22 učitelek je pro vstup do MŠ ideální věk čtyř let. Věk mladší tři let nebo starší čtyř let neuvedla v dotazníku žádná učitelka. Zatímco názory na ideální věk se lišily, na otázku proč je právě tento zvolený věk podle nich ideální, odpovídaly učitelky stejně. Všechny byly přesvědčeny, že právě v jimi označeném věku dítě potřebuje kolektiv dalších dětí a je již schopné se odloučit od matky. Většina učitelek také v odpovědi zmínila, že je to dítě od dítěte individuální (obr. 38).

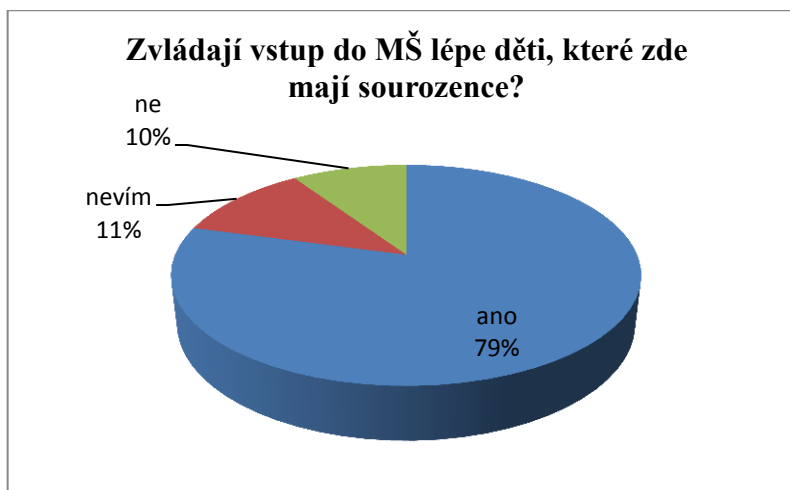

Obrázek č. 38

Druhou otázkou jsem od učitelek zjišťovala, zda zvládají vstup do mateřské školy lépe děti, které již mají v MŠ sourozence. 42 jich odpovědělo kladně, většina svou odpověď ještě doplnila názorem, proč si to myslí:

- je jim již známé prostředí MŠ
- mají ve svém starším sourozenci vzor
- napodobují svého sourozence, u kterého vidí radost z pobytu v MŠ
- sourozenec jim supluje rodiče
- sourozenec je jim oporou, průvodcem a ochráncem

6 učitelek nedokázalo jednoznačně odpovědět, odvolávaly se na individualitu jednotlivých dětí, uvedly, že je to dítě od dítěte jiné, 5 učitelek odpovědělo záporně 4 učitelky myslí, že starší sourozenec v mateřské škole nemá při vstupu dítěte do MŠ žádný vliv, 1 učitelka dokonce uvedla, že přítomnost staršího sourozence je na škodu (obr. 39).

Obrázek č. 39

Nejvíce mě zajímaly odpovědi na třetí otázku „**Jaké schopnosti by měly být v ideálním případě kritériem pro vstup dítěte do mateřské školy?**“

Za nejdůležitější učitelky mateřských škol považují:

- zvládání základních hygienických návyků (používat WC, umýt si ruce)
- schopnost odloučit se od matky
- být bez plen
- zvládat sebeobsluhu
- schopnost komunikace
- srozumitelnou řeč
- samostatnost při jídle
- umět si poznat své věci
- umět se přizpůsobit kolektivu
- respektovat pravidla

Na poslední otázku „**Co by mohli rodiče udělat pro snadnější adaptaci svého dítěte na mateřskou školu?**“ učitelky zmiňovaly:

- trénovat odloučení od matky (nechávat dítě u babičky, příbuzných, atd.)
- pobyt s dítětem v MŠ v době adaptace
- postupné zvykání (nechávat v MŠ dítě zpočátku kratší dobu)
- navštěvovat s dětmi před vstupem do MŠ dětský kolektiv
- nestresovat a nestrašit dítě mateřskou školou
- naučit dítě samostatně se obléknout a najíst
- nespěchat na dítě
- povídat si s dítětem o MŠ a navštívit ji před nástupem
- ubezpečit dítě, že si pro něj rodič zase přijde

6.4 Děti z mateřské školy

Nejzajímavější byl poslední výzkum, který jsem provedla s 36 předškoláky (dětmi pěti až šestiletými) z mateřské školy Čtyřlístek ve Strakonících.

Rozhovor jsem vedla s každým dítětem zvlášť, nechtěla jsem, aby děti byly ovlivněny odpověďmi kamarádů. Předestřela jsem každému imaginární příběh:

„Představ si, že mám jednoho malého kamaráda Honzíka. Ten je úplně maličký a právě začal chodit do školky a strašně moc tam pláče!“

Každému dítěti jsem pak položila dvě otázky:

- „Proč myslíš, že tam pláče?“
- „Co bys mu poradil-a, aby tam neplakal?“

Na otázku „**Proč myslíš, že tam pláče?**“ odpovídaly všechny děti vesměs stejně, jejich odpověď **v 32 případech** z celkových 36 byla: „**protože chce maminku,**“ případně jinak formulovaná tatáž odpověď: „stýská se mu po mamince, protože tam s ním není maminka, chybí mu maminka, chce, aby tam byla s ním maminka“ atd. Pouze **4 děti** uvedly **jiný důvod** Honzíkova pláče než stesk po matce. Uvedly jednu z těchto odpovědí:

- protože tam nemá žádné kamarády
- protože se mu tam nelíbí
- asi ho někdo bouchl
- bojí se tam

Z tohoto je patrné, že naprostá většina dotazovaných dětí vidí jako největší problém při vstupu do mateřské školy odloučení od matky.

Bylo zajímavé, že **odpovědi** dětí na druhou otázku „**Co bys mu poradil-a, aby tam neplakal?**“, se **lišily v závislosti na pořadí** položených otázek. První skupině 19 dětí, jsem položila tuto otázku, **jako druhou** v pořadí, tedy až po otázce „Proč myslíš, že tam pláče?“ a **odpovědi** byly téměř totožné, **vždy směřující k mamince**: „Že maminka za chvíli přijde, aby to vydržel, že maminka potom přijde, že na něj maminka myslí a přijde si pro něj, ať namaluje mamince obrázek a dá jí ho, až si pro něj přijde.“

Zde je vidět, jak děti v době, kdy vstupují do mateřské školy, potřebují být neustále ujišťovány o tom, že pro ně maminka přijde.

Druhé skupině 17 dětí jsem položila otázku „**Co bys mu poradil-a, aby tam neplakal?**“ jako **první**, čili nebyly ovlivněné předchozí otázkou „Proč myslíš, že tam pláče?“, respektive odpovědí na ni. A zde byla **škála odpovědí** velice **pestrá**, pouze 2 děti ze 17 uvedly odpověď vztahující se k příchodu maminky, ostatní uváděly například:

- aby si hrál s hračkami (5 dětí)
- aby si našel nějaké kamarády (2 děti)
- aby si maloval místo plakání (1 dítě)
- nevím (1 dítě)
- aby to tam vydržel (1 dítě)
- aby ho paní učitelka pochovala (1 dítě)
- aby šel za paní učitelkou, protože ho utěší (1 dítě)
- že se pláčem nic nespraví (1 dítě)
- aby se díval, jak si děti hrají (1 dítě)

- aby ho paní učitelka pohladila a zazpívala mu (1 dítě)

Na tomto je vidět, že při překonávání adaptačního období dětem nejvíce pomáhají nové hračky, s kterými se mohou v mateřské škole hrát, dále také kamarádi a v neposlední řadě empatická učitelka, na kterou se děti mohou se svým steskem s důvěrou obrátit.

Rozhovor s každým dítětem jsem ještě **doplnila otázkami:**

- **Pamatuješ si, jaké to bylo, když jsi začal chodit do školky?**
- **Co se ti tam líbilo, co ti bylo příjemné?**
- **Co se ti nelíbilo, co ti bylo nepříjemné?**
- **Stýskalo se ti?** (Pokud neupřesnily, doplnila jsem otázkou: Po kom, nebo po čem se ti stýskalo?)

Zjistila jsem, že většina dětí si na dobu svého nástupu vzpomíná, pouze 3 děti z 36 uvedly, že si na dobu svého nástupu do mateřské školy nepamatují.

Na otázku, **co se jim ve školce líbilo**, děti odpovídaly:

- Líbilo se mi, že tam mám kamarády. (11 dětí)
- Líbilo se mi, že je tam spousta hraček, a že si tam můžu hrát. (7 dětí)
- Že si tam můžu hrát s kamarády. (5 dětí)
- Nevím. (5 dětí)
- Líbilo se mi všechno. (3 děti)
- Že tam jsou hodné paní učitelky. (3 děti)
- Že jsem si tam mohl stavět s legem. (1 dítě)
- Že jsem si mohl hrát s Tomáškem. (1 dítě)

Na otázku, **co jim ve školce v době nástupu nelíbilo**, děti uváděly:

- Nic, všechno se mi líbilo (15 dětí)
- Nevím (12 dětí)
- Že jsem tam musel-a spát (4 děti)

- Zlobivé děti (2 děti)
- Že tam se mnou nebyla maminka (1 dítě)
- Že si se mnou nějaký děti nechtěly hrát (1 dítě)
- Že jsme musely chodit na procházky (1 dítě)

Na otázku, **zda se jim** v době nástupu **ve školce stýskalo**, uvedlo překvapivě **28** dětí, že **ne**, pouze **8** dětí přiznalo, že se jim **stýskalo**, většinou dodávaly, že po mamince, jednomu chlapci se stýskalo po babičce, jedna dívka jmenovala pejska.

Z těchto odpovědí dětí jsem nabyla pocit, že jsou při nich děti ovlivněny současnou situací, že odpovídají ne na to, co bylo, ale spíš na to jak to cítí teď. O tom svědčí i odpověď Lukáška, který uvedl, že se mu, když začal chodit do školky, líbilo, že si hrál s Tomáškem, o které vím, že není možná, protože Tomášek nastoupil do školky až rok po Lukáškově, tudíž si spolu v době Lukáškovy nástupu hrát nemohli. Zato teď jsou velcí kamarádi.

6.5 Shrnutí výzkumného šetření

Předpoklad (P1), že rodiče, jimž nastupuje do mateřské školy první dítě, nemají dostatek informací o dnešní mateřské škole, se **potvrdil**. Většina rodičů se sice v této oblasti cítila dostatečně informována (viz obrázek č. 2), tento fakt ale zpochybňují odpovědi samotných rodičů na následující otázku (viz obrázek č. 3), kde většina rodičů uvedla, že si současnou mateřskou školu představovala jako „školku svého dětství“ nebo neměla konkrétní představu. Myslím si, že pokud by rodič měl opravdu dostatek informací o současné mateřské škole, nemohl by si ji představovat, jako „školku svého dětství“ a zrovna tak by měl mít určitou představu o tom, jak současná mateřská škola vypadá.

Další předpoklad (P2) se také **potvrdil**. Zjistila jsem, že děti vyrovnaných rodičů adaptaci zvládaly mnohem lépe než děti rodičů úzkostlivých, daleko méně plakaly a i čas na zvyknutí si na mateřskou školu potřebovaly podstatně kratší (viz obrázek č. 28 a 29).

Třetí předpoklad (P3) mi **potvrdily** pouze učitelky mateřských škol, kdy si většina z nich myslí, že děti, jež mají v mateřské škole sourozence, zvládají adaptaci lépe (viz obrázek č. 39). Z odpovědí rodičů nebylo možné provést srovnání, protože pouze tři respondenti uvedli, že jejich dítě mělo v době svého nástupu v mateřské škole sourozence.

Zrovna tak **předpoklad (P4)**, že adaptaci zvládají lépe děti čtyřleté než děti tříleté, **nebylo možné** ze strany odpovídajících rodičů **posoudit**, protože pouze 8 dětí ze 107 dotazovaných nastoupilo ve věku čtyř let. Z odpovědí učitelek pak lze usoudit, že považují pro vstup do mateřské školy za zralejší (tudíž je možno předpokládat, že i lépe se adaptující) děti čtyřleté (viz obrázek č. 38).

Poslední **předpoklad (P5)**, že si děti pamatují na období nástupu do mateřské školy a jejich nejsilnější vzpomínkou je stesk po matce, se **potvrdil**. Potvrdily ho samy děti, i když ne přímo v otázkách, kde jsem zjišťovala jejich konkrétní vzpomínky na vstup do mateřské školy. Zde naopak většina dětí uvedla, že se jim nestýskalo (viz str. 54). Že je stesk po matce největší dětskou vzpomínkou, vyplývá z reakcí dětí na fiktivní příběh o Honzíkovi, který jim byl předestřen, kde drtivá většina dětí tvrdila, že Honzík pláče, protože se mu stýská po mamince (viz str. 52)

Za zmínku stojí také zjištění, že většina dětí nastoupila do mateřské školy ve věku tří let a tento věk byl zároveň jejich rodiči považován za ideální věk pro nástup do mateřské školy.

Zjišťovala jsem také rozdíly adaptace dívek a chlapců a zjistila jsem, že dívky se adaptovaly snáze (viz obrázek č. 17 - 20).

Za velice zajímavé považuji zjištění, že lépe se adaptovaly děti, jejichž adaptaci nejsou přítomni rodiče (viz obrázek č. 32 – 36). V tomto směru by bylo zajímavé provést výzkumné šetření s větším počtem dětí.

Na tomto místě chci připomenout, že **všechny uvedené výsledky** se týkají zkoumaného souboru a **nelze je zobecňovat**. Potěšilo mě ale, že mateřské školy ve Strakonicih podle těchto výsledků vyšly jako velmi kvalitní.

ZÁVĚR

Pro úspěšnou adaptaci dítěte na mateřskou školu je důležitý jak přístup rodiny, tak mateřské školy. Rodina může mnohé ovlivnit ještě před nástupem dítěte, a to hlavně výběrem takové mateřské školy, která bude po všech stránkách vyhovovat potřebám jejich dítěte. Dnešní doba nabízí různé typy mateřských škol, proto je dobré, aby rodiče výběr pečlivě zvážili a začali se jím zabývat minimálně rok před vstupem jejich dítěte do mateřské školy.

Samotná adaptace pak hodně záleží na individualitě dítěte. Hodně pomoci může klidný a vyrovnaný přístup rodičů, kteří by měli být přesvědčeni, že mateřská škola je pro jejich dítě v dané situaci nejlepším řešením a prezentovat dítěti pobyt v MŠ jako fakt. Dítě vnímá pocity rodiče a právě pocity rodičů, jak dokládá výzkumné šetření, ve značné míře ovlivňují průběh adaptace dítěte. Také profesionalita a empatické chování učitelek pomohou dítěti s úspěšným startem.

Je třeba počítat i s adaptačními problémy dítěte, které se mohou u jednotlivých dětí v době adaptace vyskytnout. Nejvíce obávaným problémem bývá ranní pláč, který však stresuje spíše rodiče než děti samotné, které většinou chvilku po odchodu rodiče, o ničem neví a svou pozornost soustředí na dění v MŠ.

Úspěch adaptace tedy záleží hlavně na přístupu rodiny a mateřské školy a jejich schopnosti vzájemné komunikace. Mateřská škola by se neměla soustředit pouze na výkon a vzdělávání, jejím hlavním cílem by měl být dostatek času. Mít čas na to se zastavit, popovídat si, pohrát si a hlavně si to užít. Čas na to nechat děti být dětmi, vždyť v mateřské škole je to možná naposled, kdy si děti mohou naplno užívat dětství bez toho, aby je někdo hodnotil.

SEZNAM POUŽITÝCH A CITOVANÝCH ZDROJŮ

BEČVÁŘOVÁ, Z., *Současná MŠ a její řízení*, 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 152. ISBN 80-7178-537-7

BRUCEOVÁ, T., *Předškolní výchova: deset principů moderní pedagogiky a jejich aplikace v praxi*, 1. vyd. Praha: Portál, 1996, s. 172. ISBN 80-7178-068-5

CATAIOVÁ, M., et al, *Volná hra*, 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 106. ISBN 80-7178-011-1

HAVLÍNOVÁ, M., et al, *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s.224. ISBN 80-7178-383-8

HELUS, Z., *Dítě v osobnostním pojetí*, 2. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 288. ISBN 978-80-7367-628-5

KERN, H., et al, *Přehled psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-121-2

KOPŘIVA, P., et al, *Respektovat a být respektován*, 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008, s. 286. ISBN 978-80-904030-0-0

KOPŘIVA, P., *Naše mateřská škola na cestě ke zdraví: druhá část modelového projektu Zdravá mateřská škola*, 1. vyd. Kroměříž: Spirála, 1996, s. 151. ISBN 80-901873-2-3

KOŤÁTKOVÁ, S., *Dítě a mateřská škola*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s.200. ISBN 978-80-247-1568-1

KUJAL, B., et al, *Pedagogický slovník 1. díl*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, s.352

KUJAL, B., et al, *Pedagogický slovník 2. díl*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967, s.536

MATĚJČEK, Z., *Co děti nejvíce potřebují*, 1. vyd. Praha: Portál, 1994, s. 114. ISBN 80-7178-006-5

MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, 1. vyd. Praha: Portál, 1996, s. 144. ISBN 80-7178-085-5

MATĚJČEK, Z., *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 184. ISBN 80-247-0870-1

NIESEL, R., GRIEBEL, W., *Poprvé v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s.104. ISBN 80-7178-989-5

OPRAVILOVÁ, E., *Jaro v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s.128. ISBN 80-7178-210-6

OPRAVILOVÁ, E., *Léto v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s.128. ISBN 80-7178-245-9

PRŮCHA, J., et al, *Pedagogický slovník*, 1. vyd. Praha: Portál, 1995, s. 294. ISBN 80-7178-029-4

RENDLOVÁ, H., *Šimon půjde do školy*, 1. vyd. Praha: Portál, 1995, s.226. ISBN 80-7178-046-4

SMOLÍKOVÁ, K. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004, 48 s. ISBN 80-87000-00-5

SVOBODOVÁ, E., et al, *Vzdělávání v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s.168. ISBN 978-80-7367-774-9

SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H., *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*, 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s.168. ISBN 978-80-262-0020-8

ŠULOVÁ, L., *Raný vztah dítěte s matkou je důležitý základ pro jeho další psychický vývoj*, Praha: Raabe, 2004, ISBN 80-86307-15-8

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s.528. ISBN 80-7178-308-0

Zdrojový odkaz z časopisu:

TĚTHALOVÁ, M., Firemní a mateřské školky – postrach, nebo užitečná věc?, *Informatorium*, 2008, č. 7, s. 14-15. ISSN 1210-7506

VÁVROVÁ, A., Ranní pláč ve školce, *Informatorium*, 2011, č. 9, s.14. ISSN 1210-7506

KRAMULOVÁ, D., První kroky od máminých sukni, *Informatorium*, 2011, č. 7, s. 16-17. ISSN 1210-7506

Internetové odkazy:

Jak vybrat mateřskou školu Dostupný dne 23.1.2012 z WWW:

http://www.uzlicek.cz/681_Jak-vybrat-spravnou-materskou-skolku

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 DOTAZNÍK PRO RODIČE

Příloha č. 2 DOTAZNÍK PRO UČITELKY MATEŘSKÝCH ŠKOL

PŘÍLOHA Č.1

Jmenuji se Markéta Čarková, jsem studentkou PEDAGOGICKÉ FAKULTY JIHOČESKÉ UNIVERZITY V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH a vyplněním tohoto anonymního dotazníku mi moc pomůžete při zpracování tématu adaptace dítěte na mateřskou školu, kterým se zabývám ve své bakalářské práci.

1. Měli jste v době nástupu svého prvorozeného dítěte do mateřské školy dostatek informací o mateřských školách?

- a) ano
- b) ne

2. Jak jste si představovali současnou mateřskou školu?

- a) neměl/a jsem žádnou konkrétní představu
- b) jako školku mého dětství
- c) jinak (uveďte jak).....

3. Překvapila vás v něčem mateřská škola?

- a) ano (v čem).....
- b) ne

4. Dotazované dítě je:

- a) chlapec
- b) dívka

5. Dotazované dítě:

- a) je nejstarším dítětem v rodině
- b) není nejstarším dítětem v rodině
- c) je, nebo byl v době nástupu do školky jedináčkem

6. Dítě při vstupu do mateřské školy:

- a) má staršího sourozence, který již v minulosti navštěvoval mateřskou školu
- b) má sourozence, který v současné době navštěvuje stejnou mateřskou školu
- c) je se sourozencem ve stejné třídě
- d) nemá sourozence se zkušeností z mateřské školy

7. V jakém věku nastoupilo vaše dítě do mateřské školy?

- a) mladší než tři roky
- b) ve třech letech
- c) ve čtyřech letech
- d) v pěti letech

8. Pokud by vás nenutily okolnosti, jaký věk považujete za ideální pro nástup dítěte do mateřské školy?

- a) dva roky
- b) tři roky
- c) čtyři roky
- d) pět let

9. Probíhala adaptace vašeho dítěte na školku za vaší přítomnosti (ve třídě, v herně, atd.)?

- a) ano
- b) ne (uveďte proč, např. školka to neumožňuje, nevěděla jsem, že je to možné...)

.....
.....
.....

10. Jak jste se při nástupu dítěte cítil/a jako rodič?

- a) úplně normálně, o mne přece nešlo
- b) klidně a vyrovnaně, s vědomím, že školka je pro dítě to nejlepší
- c) s pocitem nervozity, jak dítě školku přijme, jak si zvykne, atd.

11. Jak probíhalo vaše loučení s dítětem při příchodu do školky?

- a) dítě po rozloučení samo odešlo do třídy
- b) dítě se snažilo rozloučení protahovat, do třídy vcházelo váhavě, nebo si jej do třídy musela odvést paní učitelka, neplakalo však
- c) dítě šlo do třídy s pláčem, ale „dobrovolně“
- d) dítě šlo do třídy s pláčem a „nedobrovolně“

12. Jak dlouho probíhala adaptace vašeho dítěte na školku?

- a) zvyklo si prakticky okamžitě
- b) zvykalo si pár dní
- c) zvykalo si pár týdnů
- d) zvykalo si pár měsíců
- e) ještě déle (uveďte dobu)

.....
.....
.....

13. Vadilo něco konkrétního vašemu dítěti v mateřské škole?

- a) o ničem nevím
- b) asi všechno
- c) ano (upřesněte, co)

.....
.....
.....

14. Vadilo něco konkrétního vám?

.....
.....
.....

15. Kdyby jste znovu dávali dítě do mateřské školy, udělali by jste něco jinak?

- a) ne
- b) ano (upřesněte, co)

.....
.....
.....

16. Dostávali jste dostatek informací o svém dítěti? (zda je smutné, pláče, jak se během dne chová.....)

- a) ano
- b) ne

17. Věděli jste, jak probíhá den v mateřské škole? (Co se tam v kterou dobu dělá?)

- a) ano
- b) ne

PŘÍLOHA Č. 2

Jmenuji se Markéta Čarková, jsem studentkou PEDAGOGICKÉ FAKULTY JIHOČESKÉ UNIVERZITY V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH a vyplněním tohoto anonymního dotazníku mi moc pomůžete při zpracování tématu adaptace dítěte na mateřskou školu, kterým se zabývám ve své bakalářské práci.

Jaký je podle vás ideální věk pro nástup dítěte do MŠ a proč?

Zvládají podle vás vstup do MŠ lépe děti, které již mají v MŠ, popřípadě přímo ve třídě staršího sourozence?

Jaké schopnosti a dovednosti by podle vás měly být v ideálním případě kritériem pro vstup dítěte do MŠ? Podtrhněte dvě z nich, které pokud chybí, nejvíce ztěžují jeho adaptaci.

Co by mohli rodiče udělat pro snadnější adaptaci svého dítěte na MŠ?